

SALA DE LECTURA

DIN CUPRINS

Pagina 3

■ Ce și cit învățăm din viața unei personalități

— Vasile Netea :

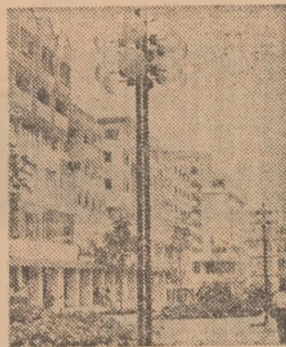
„MUNȚII APUSENI SÎNT INIMA TRANSILVANIEI, IAR TRANSILVANIA E INIMA ROMÂNIEI“

■ Poezile Unirii

■ Patria așa cum ne-o făurim: CITITORII ALE EPOCII NICOLAE CEAUȘESCU

■ Inceput de mileniu în București — proză de Cornei Brahaș

Paginile 6-7

Pagina 9

■ Dezbaterea noastră :

— „DIN ISTORIA TRANSILVANIEI“

Participă : Paul Cernovodeanu, D. Vata-maniuc, Virgil Căndea

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia SUPLEMENT LITERAR-ARTISTIC tineretului

Anul VIII Nr. 47 (374) 12 pagini — 3 lei Simbătă 26 noiembrie 1988

Devenirea comunistă a patriei

Sub semnul tutelar al perfecționării și autoperfecționării, întregul nostru popor acționează cu spirit revoluționar și patriotic, cu elan creator și devotament neșărmurit în vederea înlăturării exemplare a politicii partidului, a indicațiilor și orientărilor de o deosebită valoare teoretică și practică formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în magistralele Teze din aprilie. Dimensiunile excepționale ale acestui document programatic sint atestate și de faptul că ele marchează o adevărată cotitură în modul de a gândi și acționa pentru atingerea obiectivului strategic al ridicării României pe trepte superioare de progres, de civilizație și bunăstare. Excepționalul lor impact asupra muncii și vieții tuturor fiilor patriei este dovedit de angajarea plenară în traducerea în practică a cerințelor și exigențelor formulate de secretarul general al partidului, de succesele repute în toate sectoarele de activitate, de puternica afirmare a conștiinței revoluționare.

Ceea ce caracterizează în mod esențial Tezele din aprilie, rod al gândirii științifice, novatoare, dinamice și realiste a tovarășului Nicolae Ceaușescu, constă în conceptul valorificării mai bune a potențialului material și uman de care dispunem, de aici necesitatea concentrării tuturor energiilor națiunii în vederea obținerii unor rezultate corespunzătoare atît posibilităților, cit și necesităților societății noastre, în actualul stadiu de dezvoltare, cit și în perspectivă. Nu există domeniu care să nu se găsească sub incidența acestor imperative, nu există loc de muncă unde ele să nu-și afle un spațiu larg de exprimare. Folosind cuceririle științei și tehnicii contemporane, ale cunoașterii umane, așadar apelînd la tot ceea ce este nou, acționăm, sintem chemați să perseverăm în această direcție, împotriva rutinei, a tot „SUPLEMENTUL LITERAR-ARTISTIC“

(Continuare în pag. a II-a)

Un vis fierbinte

Aici, între Carpați și Mare A tot bătut în vechi hotare Aceeași inimă română Și s-a rostit vorba străbună.

Precum semințele năvalnic Țișnesc spre soare viu din lăz Așa au fost mereu românii Pe Argeș, Crișuri, Olt și Prut.

Invingători am fost mereu Chiar cînd am fost sub crudă soartă Și unii ne-au umblat prin legi Și ne-au umblat tăind din hartă.

Dar s-a rostit atunci la Alba Un vis fierbinte, omenesc „Noi vrem să ne unim cu țara“ Cu tot poporul românesc.

Uniți am fost în veșnicie, Uniți sintem în libertate Cînd prin partid, spre demnitate Urcă întreaga Românie

Uniți sub tricolore flamuri Avem cu toți același dor, De-a birui ca seva-n ramuri Urcînd spre mindrul viitor.

LIDIA MĂNESCU

TEZELE PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Să fim ai timpului nostru

Există numeroase exemple de reconstituire a unor perioade din trecut cu ajutorul operelor de artă care au fost create în acele perioade. E suficient să amintim, în acest sens, tot ceea ce aparține lui Homer, sau splendidele lucrări plastice ale Renașterii, ori, de la noi, cronicile scrise de Ion Neculce și Miron Costin. Și a fost și este posibil acest lucru, fiindcă opera de artă, indiferent de natura ei, constituie o autentică fereastră spre epoca în durată căreia a fost plămădită. Dincolo de virtuțile sale stilistice, o carte, ca să ne oprim la domeniul literaturii, e sortită longevității în măsura în care aparține timpului cînd a fost scrisă, adică trăită, căci, în fond, a scris înseamnă a trăi, și nu oricum, ci la cota maximei responsabilități, o responsabilitate care izvorăște din faptul că scriitorul, dincolo de viața pe cont propriu, cea supusă legilor și limitelor biologice, își asumă, scriînd, o a doua viață, care încetează, odată cu actul tipăririi, să mai fie doar a lui, devenind a fiecăruia dintre virtuții cititori.

Să fim, deci, ai timpului nostru!

Acesta este îndemnul adresat, de Tezele din aprilie, tuturor creatorilor. Să ne depunem în mod deschis candidatura pentru alegerile valorice prin care vor fi selectate de către generațiile de după noi operele apte să înfrunte viitorul. A fi al timpului tău înseamnă a fi împreună cu oamenii alături de care ești și la bine și la rău, a vorbi despre cit cosmosul începe în fiecare din acești oameni, a așeza în lumina nepieritoare a cuvîntului priveliștea timpului în care tu însuși locuiești. A deschide, adică, pentru vremea de după, o fereastră spre trecutul în care se va transforma prezentul de azi. O astfel de șansă nu poate decît să-l stimuleze pe creator. Să-i potențeze dorința de a fi contemporan cu lumea de mine. Pentru asta însă, e necesar, mai mult decît orice, să fii, clipă de clipă, și literă de literă, contemporan cu lumea de azi.

ȘTEFAN MITROI

NEÎNTRERUPTA CONTINUITATE

În cadrul concepției social-politice și istorice eminesciene, exprimată în dimensiunile sale definitorii în paginile bogatei opere publicistice a poetului național, un rol central revine unității dintotdeauna a românilor, caracterului său de dominantă a întregii dezvoltări a poporului nostru. Iar premisa esențială a acestui peren adevăr fundamental o constituie autohtonismul românilor în vatra strămoșească, continuitatea lor neîntreruptă în spațiul ancestral carpato-danubiano-pontic, matca în care s-au format și afirmat

70 de ani de la înălțarea statului național unitar român

în istorie de-a lungul veacurilor.

„Constatăm mai înainte de toate — scrie Eminescu în coloanele „Timpului“ — că Românii nu sunt nicăieri coloniști, venitori, oamenii nimănui, ci pretutindenea unde locuiesc sunt autohtoni, populație nepomente de veche, mai veche decît toți conlocuitorii lor“.

Formați din minunata plămădire a „celor mai viteji și mai dreپți dintre traci“ și victorioșii romani, românii au rămas pentru todeauna aici, alături cu munții și apele, prieten „cu riul și ramul“, făurindu-și o multimilenară civilizație și cultură — unitară și viguroasă — ca însăși mințea și brațul care i-a dat naștere și strălucire eternă. Iar despre toate acestea stau mărturie fără de tăgadă sau bănuitoare indoială datele istoriei.

„Există multe indicii atît în numirile localităților și riurilor, precum și în alte împrejurări — scrie marele poet, — care denotă o unitate a neamului românesc, preexistența formațiunii statelor noastre“.

Într-adevăr, numeroase denumiri geografice păstrate pînă astăzi constituie veritabile dovezii peste timp ale perenității și unității teritoriului românesc și ale oamenilor săi; celor prezentate de poetul național — Argeșul, riul din Țara Românească a Munteniei, și Argeșul, afluentul Bistriței ce-și află izvoarele în munții fără de seamă ai Maramureșului, orașul Cîmpulung din zona Argeșului și localitatea cu același nume din mindra Bucovină — „partea cea mai veche și mai frumoasă a țării noastre“ — li se pot adăuga nenumărate altele, toate constituind argumentele unui adevăr multimilenar.

Un alt element deosebit de important al unității de neam și țară l-a constituit și-l consti-

MIRCEA DUȚU

(Continuare în pag. a X-a)

Manifestări dedicate Marii Uniri

● Pe data de 24 noiembrie a.c., la sediul Muzeului de istorie și artă al municipiului București, tineri din școli și întreprinderi industriale au urmărit expunerea susținută de prof. Maria Anca Stoiculescu cu tema „București — centrul luptei pentru unitate statală și unitate națională”;

● La același muzeu, prof. Dumitru Andronache a conferențiat, pentru elevii ai claselor a VIII-a, despre semnificația acestui eveniment: „70 de ani de la făurirea statului național unitar român”;

● O expoziție de artă plastică cuprinzând lucrări care evocă imaginea Bucureștiului contemporan sub titlul „Capitala patriei la a 70-a aniversare a Marii Uniri” a fost vernisată în ziua de 24 noiembrie la Întreprinderea de confecții și tricotaje București;

● O altă expunere interesantă va avea loc în ziua de 28 noiembrie la Liceul de matematică-fizică nr. 3 din București cu genericul: „Bucureștiul Epocii Nicolae Ceaușescu”. Punct de plecare al expunerii va fi paralela dintre trecut și prezent, cu scopul de a releva noile realizări.

Carte

Întilniri cu cititorii

În întimpinarea apropiației sărbătorii a 70 de ani de la făurirea statului național unitar român, Uniunea Scriitorilor a organizat, în perioada 20—22 noiembrie, în semn de omagiu scriitoricesc adus memoriei evenimentului de o esențială importanță pentru ființa neamului românesc, o serie de vizite de documentare și întilniri cu cititorii la Alba Iulia, Sebeș, Aiud și Blaj. Au participat: Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, acad. Alexandru Balaci, Constantin Toiu, Traian Iancu, Ion Horea, Ioan Alexandru, Aurel Rău, Ilarie Hinoveanu, Cornel Moraru, Corneliu Sturzu, Mircea Tomuș, Vasile Băran, Petre Stoica, Gheorghe Pituț, Ion Mircea, Petre Got, Vlaicu Bărna, Nicolae Iliescu, Gabriel Chifu, Petre Bucșa, Constantin Cubleşan, Letay Lajos, Nicolae Stoe, Ianosshazy Gyorgy, Vasile Copilu-Chiatră, Valentin Tudor, Adela Grosu, Ștefan Mihăilescu.

Un album

„Despre tinerețe” se întitulează interesantul album realizat de scriitoarea Cleopatra Lorintiu sub egida Comitetului județean Bistrița-Năsăud al U.T.C. Destinată tinerelor fete, albumul cuprinde texte pilduitoare — în primul rând dialoguri purtate cu o serie întreagă de personalități feminine din diferite domenii ale vieții noastre sociale, culturale, științifice. Însotite de cite o poezie, aceste texte exemplare capătă un fior aparte. Răspund la întrebările Cleopatrei Lorintiu: Maria Ploae, Valeria Peter-Predescu, Adina Cezar, Elsa Cenușă, Cella Serghi, Ioana Pavelescu, Diana Lupescu, Liana Alexandra etc.

Muzică și poezie

Muzeul Satului și de Artă Populară din București organizează, miine, 27 noiembrie 1988, orele 10,30, spectacolul de muzică și poezie cu genericul „Unirea — națiunea a făcut-o”.

Literatura pentru copii

Consiliul Național al Organizației Pionierilor a acordat, recent, premiile pentru creația li-

Lecturi fundamentale

Ființa din pastel

Mulți consideră zăpada o minune a naturii, un freamăt ce-l mbracă firea în sărbătoare și-o strălumează, și nu-i nici un fel de surpriză ca printre aceștia să se fi născut și poetul Vasile Alecsandri. Cu pastelurile sale, compuse îndeobște în versuri lungi, dar ușor memorabile, bardul de la Mircești încheie o serie poetică și, tocmai de aceea, după el pastelul nu s-a mai scris în literatura noastră chiar atât de lesne. A fost nevoie de un plus de concentrare și de exercițiu cu imaginea, ceea ce nu s-a dovedit decât binefăcător pentru literele noastre. Croșeta poetică a lui Vasile Alecsandri a lucrat, în pastel, se pare, impecabil. Măsură pentru măsură, revelație după revelație, sunet de cristal și purități emoționante se contingentează în pastelurile sale cu un firesc ce nu poate fi decât cel al naturii. Alecsandri este unul dintre bunii cititori în acest inepuizabil tom și, se poate spune, nu puțini au avut ce învăța de la el. Ar putea fi cercetat în acest sens prozatorul Mihail Sadoveanu care, mult după Alecsandri, profesează un epic poetic din aceeași categorie de propensiuni și obișnuințe. Alecsandri nu se confundă, însă, în peisaj, ci e unul dintr-aceia care, în fața șevaletului, a hărții, a peisajului panoramic folosește arătătorul și recită versuri proprii. Nici chiar sania aceea din finalul pastelului „Iarna”, deși pornită de la conac, nu-l poartă pe poet. Ea face parte dintr-un scenariu bine lucrat și evoluează ca atare. Iarna nu e numai un simplu anotimp, ci și o bucurie adinc umană, deși povestea ei este, nu o dată, aspră. Dar o asprime stăută, asumată, ce ține de convenție. Poezia „Iarna” face parte din ciclul „Pasteluri” și e scrisă în una din iernile de după 1860, perioadă în care poetul a locuit la Mircești, extaziindu-se cumpătat: „Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară; // Soarele rotund și palid se prevede printre nori, / Ca un vis de tinerețe printre anii trecători, // Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare / Strălucește și dezmiardă oceanul de ninsoare...”

Dar, surpriză, lumina poemelor lui Alecsandri este dată nu de aștri, ci de... ființa omenească!

terară pentru copii, pe anul 1987. Proză: „Cind înfloreste magnolia”, de Costache Anton; „Cartea cu pichi”, de Adriana Iliescu; „Literele și cuvintele”, de Bajor Andor; „Vacanța — flutur multicolor”, de Ilse Hehn; „Întimplări cu Alexandra”, de Alexandru Chiriacescu; „O lacrimă pentru Măria Sa”, de Florin Horvath. Poezie: „O poveste cu mult soare, despre cum te faci tu mare”, de Daniela Crăsnaru; „O poveste din acvariu”, de Sanda Ghinea; „Copilărit în Ardeal”, de Ioan Lăncărjan. Literatură de informare științifică: „O sută de oameni de știință și inventatori români”, de Edmond Nicolau și I. M. Ștefan; „Vă place fizica?”, de Stelian Apostolescu.

Itinerar poetic

La Muzeul C.I. și C.C. Notara s-a desfășurat, sub genericul „Itinerar poetic românesc” un medalion închinat liricii lui Lucian Blaga.

Teatru

Teatrul „Podul”

Cătălin Naum, regizorul artistic al Teatrului „PODUL” din București, ne informează că stagiunea 1988—1989 a debutat duminică 20 noiembrie a.c.

cu spectacolul cuprinzând piesele „Poveste de dragoste” (adaptare după E. Segal) și „Părinții și copiii lor” (adaptare după Cehov). Repertoriul acestei stagiuni cuprinde și alte piese valoroase: „Ștefan Vodă” (după B. St. Delavrancea), „Aventură japoneză” (de O. Shiko), „Romeo și Julieta” (de W. Shakespeare). Același regizor invită tinerii spectatori la premiera „Leagănu” ce va avea loc duminică 27 noiembrie, ora 17,30 și care va demonstra, sperăm, că Teatrul PODUL este un teatru al experimentului ce exprimă tendințele artistice ale tinerei generații (F. Popa).

„Spectator” — Teatrul Mic

Ajunsă la nr. 16 (anul VII), foaia-program „Spectator” a Teatrului Mic (și a Teatrului Foarte Mic) se dovedește aceeași incitantă și mobilizatoare publică-pledoarie pentru spectacolul teatral de bună calitate. Spicuim dintre rubricile vii și inteligent ilustrate — Șantier de lucru la Teatrul Mic — premieră: „Cameristele” de Jean Genet, o instructivă dezbatere despre originala premieră (a cita în teatrul nostru ?!) cu „O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale, dialoguri cu noii veniți pe scena mult căutatului teatru bucureștean (Coca Bloos, Ion Chelaru și dramaturgul Viorel Savin), fragment de creație dramatică originală („Barca pe valuri” de Titus Popovici), însemnări de turneu, mapamond teatral, grupaj despre expoziția (dintre multe) găzduită de această instituție — „Ceramică de Hurez” de Victor Vișoreanu. „Spectator”, deci, nu o foaie-program, ci o autentică revistă de cultură.

Plastică

Artă orientală

Sub genericul „Confluența artelor: muzică, literatură, plastică”, Cristina Vasiliu a realizat un nou spectacol, la Ateneu, cu tema „Artă orientală și ecourile ei în cultura europeană”. Și-au dat concursul: Olga Bucătaru, Georgeta Stoleru, Vistrian Roman, Sanda Sandru și Constantin Sandu. Au acompaniat Marta Joja și Adriana Zăgrean-Chiba. Programul spectacolului a cuprins muzică tradițională japoneză, pagini literare și proiecții de diapozitive după lucrări de artă (F. Popa).

Creație vestimentară

O lecție de bun gust ne oferă Mihaela Avram Răzvan cu expoziția sa de la Galeria „Eforie”. Sub numele „Acolade”, artista a organizat și ne invită în această lună la o galerie de creație vestimentară, o adevărată „paradă a modei” făcută cu fantezie și inspirație.

Devenirea comunistă a patriei

(Urmare din pag. 1)

ceea ce este vechi, străduindu-ne cu toate forțele să obținem o nouă calitate a muncii, o eficiență economică superioară, modernizând și perfecționând roadele muncii noastre, în esență sporindu-ne continuu contribuția personală și colectivă la plămădirea valorilor materiale și spirituale ale civilizației socialiste.

Așa cum sublinia secretarul general al partidului în magistralele Teze din aprilie, factorul hotărâtor al realizării amplelor programe de dezvoltare economico-socială națională stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința națională ale partidului rămâne, ca întotdeauna,

omul. Iată de ce se acordă o atenție atât de insistentă formării și educării conștiinței oamenilor, îmbogățirii conținutului acesteia, în termenii spiritului revoluționar și patriotic. Din acest punct de vedere, oamenilor de cultură, de artă, literatură li se cere să dea acestui timp eroic, bogat în infăptuiri revoluționare, noi și noi opere valoroase, care să fie expresia pregnantă a tumultului creator din munca și viața întregului popor, contribuind cu mijloace specifice la mobilizarea tuturor categoriilor de oameni ai muncii pentru infăptuirea cuceririlor proiecte ale devenirii României socialiste.

Tezele din aprilie marchează în conștiința noastră un moment de profundă reflecție asupra a ceea ce am realizat, cit și asupra a ceea ce trebuie să realizăm în continuare. Angajamentul nostru solemn, împreună cu toți oamenii muncii, cu toți fiii țării, este acela de a milita neîncetat pentru cauza partidului și a socialismului, de a lupta fără preget pentru promovarea intereselor vitale ale poporului român, transpunând în practică cerințele obiective ale dezvoltării noastre pe coordonatele progresului în toate sectoarele și cu aportul tuturor fiilor patriei socialiste.

Ce e nou la Cinemateca Română

Interlocutor azi

Speranța Vulpoiu

— În aceste zile au loc numeroase manifestări dedicate aniversării Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Ce filme prezintă Cinemateca Română, a cărei sefă sinteză, pentru marșarea acestui eveniment de seamă din istoria românilor?

— Cinematografia română și-a îndeplinit de-a lungul vremii datoria de a da viață pe pelicula de film unor momente și figuri hotărâtoare ale istoriei poporului nostru. Din luna octombrie s-a inaugurat un ciclu, ce se întinde pe parcursul a patru luni, urmând a se încheia la sfârșitul lunii ianuarie a anului viitor, intitulat „Lupta înaintașilor pentru Marea Unire — 1 Decembrie 1918 — 1 Decembrie 1988”. Ciclul amintit cuprinde filme mai vechi sau mai noi, ce exprimă arta și vocația cineaștilor români de a intruchipa în creațiile lor ideea unității neamului românesc: Burebista (1980, regia Gheorghe Vitanidis), Dacia (1966, Sergiu Nicolaescu), Columna (1968, Mircea Drăgan), Buzduganul cu trei peceti (1977, Constantin Vaeni), Mihai Viteazul (1970, Sergiu Nicolaescu), Horea (1984, Mircea Mureșan), Rug și flăcără (1979, Mircea Moldovan), Pentru patrie (1977, Sergiu Nicolaescu), Vis de ianuarie, (1978, Nicolae Oprițescu), și altele.

— Alături de aceste filme artistice pe care le propunem cineaștilor, calendarul Cineaștilor, calendarul Cinematecii programează și filme documentare.

— Filmele artistice incluse în ciclul „Lupta înaintașilor pentru Marea Unire” sînt completate cu filme documentare, variate ca stil și mijloace artistice, dar unite sub raportul tematicii. Au fost selectate filme-evocări care aduc în conștiința actualității mari personalități, biografii exemplare, omagii aduse unor precursori, intruchipări cu valoare de simbol: Militanții pentru Unire — Costache Negri (1983, regia Valentin Slobzoanu), Al. Papiu-Iliarian (1980, Lilianna Petringanaru), Un om al pămîntului său: Mircea cel Mare (1987, Gheorghe Horvat), Gorunul lui Horea (1985, Pompiliu Gilmeanu), Unirea, permanență a istoriei poporului român (1984, Paul Orza), Unirea Moldovei cu Muntenia (1984, Valeriu Slobzoanu), Locuri de epopee (1985, Pompiliu Gilmeanu), Un soldat numit Cătălina (1975, Paula Popescu-Doreanu) etc.

— Cine sînt spectatorii acestor filme?

— Colaborăm fructuos în această privință cu organizațiile U.T.C. și cu școlile din Capitală și în special cele din sectorul V. Uteciștii, elevii și pionierii sînt cei mai interesați de aceste incursiuni în istorie, mereu necesare pentru toate virstele.

— Ce alte cicluri de filme organizați în această perioadă?

— Alături de ciclul amintit mai sus, propunem spectatorilor alte câteva cicluri, dintre care se evidențiază Filmul — oglindă a epocii, o retrospectivă asupra filmelor realizate în lume acum 25 de ani, și care cuprinde creații ce au intrat în istoria cinematografului, devenind puncte de reper.

— Care sînt noutățile organizatorice ale acestei noi stagiunii, cea de-a șasea pentru dv în calitate de sefă a Cinematecii Românei?

— Vom inaugura în curînd un Concurs de teorie și estetică a cinematografului, adresat tuturor virstelor. Este de fapt o continuare a activității noastre, deoarece nu de mult s-a încheiat cursul de istoria cinematografului, care a durat trei stagiuni și a fost susținut de apreciați critici de film: Florian Potra, George Litera, Eva Sirbu, Aura Puran, Roxana Pană, Cristina Corciovescu.

ARETA ȘANDRU

— „Pe o vreme de iarnă grea, cu zăpadă și viscol, au venit din toate părțile românești sutele, miile și zecile de mii, pe jos, călări, cu căruțele și cu trenurile. Am văzut la Alba Iulia căciulile Maramureșului, pălăriile Cimpiei, cujmecle Banatului, sumanele Țării Birsei și ale poienarilor sibieni“. Am citat, stimabile Vasile Netea, din articolul Poporul de la Alba Iulia, apărut în ziarul Unirea de la Blaj, pe data de 4 decembrie 1918, articol pe care-l reproduc în cartea dv. din 1970. O zi din istoria Transilvaniei. 1 Decembrie 1918.

— Adunarea populară de la Alba Iulia a fost, cu adevărat, cea mai impunătoare dintre toate pe câte le-a consenat istoria noastră. Aici au venit atit zece de mii de țărani, cit și mii de intelectuali, din toate părțile locuicte de români. Locul intilnirii a fost ales cu foarte multă atenție, fiindcă el trebuia să aibă o adincă rezonanță în sufletul poporului și să adune în jurul său tot ce avea Transilvania mai reprezentativă la acea dată. El, acest loc, trebuia să fie un ecou istoric al Unirii de la 1600 a lui Mihai Viteazul, care a reușit, în condițiile vitroge ale timpului, să refacă, fie și pentru o clipă, Dacia străveche. Apoi, nu la Alba Iulia, la 28 februarie 1785, fuseseră trași pe roată Horea și Cloșca? Nu tot aici, în 1852, fusese interonitat și Avram Iancu, conducătorul revoluției de la 1848?

— Așadar, adunarea de la Alba Iulia continuă o tradiție glorioasă și reprezentivă o afirmare de răsunet a voinței de unitate și independență a poporului român. Asa se explică și prezența aici, pe Cimpul lui Horea, într-un număr impresionant, în condiții de iarnă crincenă, „cu zăpadă și viscol“, cum menționați și în fragmentul din intrebarea dv. a românilor de pretutindenți, din Maramureș și din Banat, din Munții Apuseni, ca și din părțile Sibiului ori ale Țării Birsei. S-a demonstrat, în acest fel, o dată mai mult, dorința vie de unire, solidaritatea de sute și sute de ani a locuitorilor de același grai și de aceeași simțire din toate părțile românești.

— Erați, pe vremea aceea, copil. Cum s-a răsrinit în familia dv. ecoul desfășurării Marii Uniri?

— Satul meu natal, Deda, era una din așezările fruntașe ale Transilvaniei și avusesse o largă participare la revoluția de la 1848, consătenii mei virstnici fiind voluntari printre soldații lui Avram Iancu. Mulți dintre bătrînii satului, care fuseseră în tinerețea lor pe cimpurile Blajului, au luat acum, împreună cu fiul lor, calea Albei Iulii, unde urma să se scrie cea mai luminoasă pagină din istoria neamului nostru. Printre ei s-au numărat și bunicul și tatăl meu, Ion și Grigore Netea. Intorși de la drum, ei povesteau cu mult entuziasm cele văzute și auzite la Alba Iulia. Imi amintesc că rosteau cu pietate numele lui Mihai Viteazul, al altor eroi al neamului, faptele lor de vitejie vibrind în inima tuturor, unindu-se cu bucuria infăptuirii României Mari, hotărâtă la Alba Iulia, pe Cimpul lui Horea, a cărui jertfă își arăta, în sfârșit, roadele, adinca ei semnificație patriotică, mesianică.

— Tinărul Mihai Eminescu, puternic impresionat de pilda martirului transilvănean, îl inchina versuri emoționante, pline de patos și vibrație: „Horea pe un munte falnic stă călare / O coroană sură munților se pare (...) / „Nălți sintem noi munții — zise-un vechi Carpat / Dar el e mai mare, că ni-i împărat“.

— Horea rămâne, ca și Mihai Viteazul, ca și Avram Iancu, ca și Ștefan cel Mare și ceilalți mari voievozi al noștri, un erou pentru toate timpurile. Horea se confundă cu însuși spiritul eroic al neamului și, în special, al moșilor, el impunind urmașilor săi prin jertfa nemuritoare pe care a făcut-o pentru țarina sa transilvăneană. Eminescu a înțeles, nu putea să nu înțeleagă acest lucru, cu pasiunea sa fără seamăn pentru istoria țării lui, că Horea este unul dintre acei eroi pe care un neam nu-l uită niciodată și la pilda cărora poporul întreg se întoarce în momente de cumpănă.

— Să revenim, tovarășe profesor, la evocarea importanței excepționale a zilei de 1 Decembrie 1918 în istoria noastră națională, reamintindu-ne un fragment din cuvintul rostit la deschiderea marii adunări de la Alba Iulia de către George Pop de Băsești: „Dușmanii seculari care ne-au ținut veacuri de-a rândul în lanțuri fizice, ne-au ținut pină ieri înlănțuții suferințe, înăbușind cu brutalitate toate manifestațiile sufletului românesc dornic de libertate și cultură națională. Lanțurile acestor robii sintem chemați să le zdrobim astăzi în această mare adunare națională (...), aici, pe pământul stropit cu singele martirilor Horea și Cloșca. Vrem să zdrobim lanțurile robiei noastre sufletesti prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul: Unirea tuturor celor de o limbă și lege, într-un singur și nedespărțit stat românesc (...). Lăsați-vă pătrunși, fraților, de fiorii sfinți ai acestui strălucit praznic național și în cea mai deplină și frătească armonie să clădim temelile fericirii noastre naționale“.

— Prin cuvintele otogenarului George Pop de Băsești, marele luptător pentru propășirea și libertatea neamului, care, în 1894, datorită credințelor sale patriotice fusese interonitat la Văcz, amestecate cu lacrimile bucuriei, vorbea însuși trecutul neamului, cu toate suferințele lui. Vorbeau aspirațiile dintotdeauna ale

poporul român, unitatea sa de limbă și de lege și, totodată, hotărârea de a trăi, de acum înainte, uniți în cuget și-n simțiri, stăpîni pe pământul vetrei noastre strămoșești. Visul de secole al românilor avea să primcască, în clipele care au urmat discursului lui Băsești, pecetea infăptuirii peste veacuri, momentul vortării unirii cu țara rămînind pururi viu în inima tuturor participanților la memorabila adunare. „Era tocmai ora 12 — nota în amintirile sale P.A. Boțian. Uraganul aplauzelor a zguduit văzduhul cu strigătul «Trăiască România Mare». În fine, după atitea veacuri de lacrimi îndurate, azi a pornit izvorul lacrimilor de bucurie, a bucuriei tuturor, fiorul bucuriei care nu se poate descrie. O lume cuprinsă de delirul bucuriei meritate. Mulți plîngeau, alții chioteau, alții ingenuncheau(...)“. Un alt participant, Alexandru Ciura, scria, la rindul său, în ziarul Unirea din Blaj, la 3 decembrie: „România Mare a fost proclamată în adunarea națională de la Alba Iulia, într-un uragan de aclamări și aplauze (...). Legea firii a biruit asupra brutalității, civilizația a reușit să-și pună genunchele pe pieptul hidaei feudalo-militariste. De acum, cărarea noastră e hotărîtă și nu mai e putere pe lume care să ne poată abate de la ea“.

Mii și mii de oameni s-au simțit atunci pătrunși de bucuria unirii, Conferința de pace de la Paris recunoscînd hotarele României proclamate pe Cimpul

Vasile Netea

stirnit numeroase discuții în presă, ca și interviul luat lui Camil Petrescu cu două luni mai devreme, în februarie 1943. Atenția pe care mi-a acordat-o poetul în acești ani, cînd eram redactor la Vremea, și în cei care au urmat, chemîndu-mă deseori la Mărtișor, m-a onorat profund. În una din aceste vizite, cunoscîndu-mi pasiunea pentru poezia sa, indesebi pentru una anume, Litanii, Argezi mi-a transcris-o, neuitînd să adauge în partea de sus a filei manuscrise: „Domnului Vasile Netea, care de vreme îndelungată, cu surisul permanent egal, mă terorizează să-i reproduc pentru inexplicabilă plăcere diavolească, sârăcia gingavă a îngămărilor de mai jos, inginate la 18 ani, și pe care nefericitul lăutar, în vîrstă de 71, de astădată iremediabil compromis, mărturisește pe hirtie de format oficial, ca totuși să sper mîntuirea, că le detestă, pentru că-i spurcă gura și i-au mințit vioara / 29 iunie 1951 / Mărtișor / T. Argezi“.

— V-ați bucurat, de asemenea, și de prietenia lui Lucian Blaga.

— Lucian Blaga mi-a fost prezentat de profesorul Ion Chinezu, la Cluj, în casa sa de pe strada Universității, în toamna lui 1939. L-am intilnit apoi pe Blaga relativ des, dar cea mai emoționantă intilnire a noastră a avut loc în 1955, în locuința mea din București, cînd, dacă pot spune așa, l-am sârbătorit pe marele poet și filosof pentru împlinirea vîrstei de 60 de ani. După știința mea,

Munții Apuseni sînt inima Transilvaniei, iar Transilvania e inima României

lui Horea, 1 Decembrie 1918 devenind pentru totdeauna sârbătoarea mindriei românești.

— Ați venit în contact într-o anumite perioadă (erați încă la Tirgu Mureș) cu Nicolae Iorga...

— La Vălenii de Munte am avut prilejul să-l aud vorbind pe N. Iorga în felul său inimitabil și să-mi dau seama, astfel, că elocința lui strălucită este, alături de valoarea unanim recunoscută a opereii sale, unul din motivele prin care se poate explica uriașă, copleșitoare sa popularitate. Aici, la Vălenii, Iorga era foarte deschis față de toată lumea prezentă la cursurile universității populare, stătea de vorbă cu oricine îl solicita. Mie mi-a dăruit o bună parte din cărțile lui, după ce a binevoit mai intii să mă întreb ce volume reușisem să-mi procur din opera sa. „Am să pregătesc un pachet cu ele pentru dumneata, mi-a spus, să-l iei la plecarea la Tirgu Mureș“. După una din ultimele conferințe pe care le-am ținut aici, înainte de Dictatul de la Viena, în conversația care i-a urmat, Iorga mi-a declarat că generația noastră va vedea din nou România reunită și mare, pe care însă acum o vom pierde, din cauza celor de la cirna ei.

— În Memoriile apărute în revista Vatra, în nr. din 20 octombrie 1985, scriați, referindu-vă la dispariția lui Octavian Goga: „L-a plins o țară întreagă, l-au plins Mureșul și Oltul, l-au plins Munții Apuseni și Ceahlăul, l-au plins Moșii, Moldovenii și Muntenii, Maramureșenii și Bănătenii, l-au plins românii de pretutindenți cu lacrimile din adîncul inimilor. Poezia lui Goga nu are moarte. Ea este a întregului popor“.

— Goga a fost numit, încă din timpul cit trăia, poet al durerii naționale, al Transilvaniei, poeziile sale „Oltul“, „Plugarii“ etc. fiind dovada eroismului său nepereche. A murit, așa cum a trăit toată viața sa, vijelios și neașteptat, îndolind întreaga țară. Mii de oameni au ținut să fie prezenți atunci la Ciucea, unde a avut loc înmormintarea sa. Generațiile viitoare vor trebui să-i aducă tribunalul transilvănean, strălucitului poet Octavian Goga, prinosul lor de închinare, așa cum merită toate marile personalități ale neamului nostru.

— Unul dintre cele mai cunoscute interviuri din spațiul literar românesc este cel publicat de dv. în revista Vremea, sub titlul Șapte nopți de vorbă cu Tudor Arghezi.

— Convorbirea cu Argezi, purtată, la dorința sa, la telefon, timp de 7 nopți, am publicat-o la 28 martie 1943 și ea a

fost unul dintre puținele omagii care i s-au adus în vremea aceea...

— Cu privire la această sârbătoare, într-o recentă (și excelentă) carte de interviuri adnotate, realizată de I. Opreșan, Lucian Blaga printr-un contemporan, Șerban Cioculescu povestește: „Vasile Netea locuia atunci la capătul străzii Dr. Davila (n.n. — de fapt, strada Dr. Stoescu, nr. 9), în fundul curții, la etajul I (...). Și doamna Netea ne-a dat o masă extraordinară. E adevărat, a fost sârbătorit cu acest prilej. Am ridicat mai multe toasturi pentru el. A fost o atmosferă foarte caldă și am stat foarte tirziu. Am stat așa, cred, de la opt seara, pină la două dimineața. El a fost foarte vesel, însă taciturn. Dar, se vedea, se încălzise (...). Ne-am îmbrățișat, ne-a răspuns“.

— Trecusem, mai înainte de această intilnire, pe la Cluj și-i adresasem lui Blaga invitația de a veni la București, spunîndu-i că este nu numai dorința mea, ci și a unora dintre prietenii noștri comuni. Anunțîndu-și sosirea, fiul meu l-a intimpinat la gară și l-a însoțit apoi la locuința noastră, unde-l așteptam împreună cu Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Vladimir Donescu și Barbu Theodorescu, fostul director și primul redactor al Vremii, Cornel Regman, Gabriel Tepelea și Paul Teodorescu. Ei bine, Blaga a fost încîntat cu adevărat de revedere. Ghinionul de a se fi stricat, la sosirea sa, lumina electrică, ceea ce ne-a determinat să așezăm pe scară o lampă cu gaz, s-a transformat în șansa de a sporti buna dispoziție a poetului, amuzîndu-l modul cu totul original, desigur, fără voia noastră, în care l-am intimpinat. Conform obiceiului său, în cursul serii, care ni s-a părut tuturor fără sfîrșit, Blaga mai mult a tăcut decît a vorbit, dar ne-a spus și un lucru care-l interesa foarte mult atunci. Era vorba de Premiul Nobel, pentru care fusese propus de mai multe grupuri de scriitori elvețieni, germani și italieni. Deplin conștient de valoarea sa, Blaga aștepta cu legitim interes hotărîrea Academiei suedeze care, așa cum știți, a preferat să incununeze pe altcineva în acel an.

— Vă rog să-mi vorbiți, în continuare, despre cartea dv. din 1977, Munții Apuseni. Muzeu istoric și pantheon al poporului român.

— E o carte la care țin foarte mult, o carte de suflet, pentru că Munții Apuseni reprezintă, ca și eroii moșilor, Horea și Iancu, tot atîția eroi ai neamului, stîncile și culmile lor fiind, la rindul lor,

adevărâte monumente istorice ale poporului român. Ei sînt inima Transilvaniei, iar Transilvania e inima României. Este, cum spunea cîndva Barbu Delavrancea, însăși „șira spinării a poporului român“. Iar pentru mine, ca fiu al ei și ca istoric al luptelor și al izbînzilor sale, Transilvania înseamnă totul. M-am străduit să rămîn, în ceea ce am scris și trăit, credincios doctrinei istorice a marilor ei învățați și revoluționari, ale căror năzuințe, pe măsura jertfelor lor, s-au împlinit pentru prima dată deplin în marile act al Unirii de la 1918, cînd din singele fierbinte al lui Horea, tras pe roată la Alba Iulia, au izbucnit florile bucuriei și ale veșniciei neamului nostru.

— Profesorul Ioan Lupaș, membru al Academiei Române, publica în deschiderea lucrării dv., Este istoria Transilvaniei un studiu inutil?, pe care ați scris-o pe cînd aveai numai 28 de ani, o îndatoritoare scrisoare deschisă: „Iubitule domnule Netea, / Citind justele d-tale observații critice, publicate în ziarul România nouă, despre Istoria Transilvaniei (...), am simțit aceeași bucurie sinceră pe care mi-o prilejuiește orice incercare publicistică serioasă a vreunui dintre foștii sau actualii mei elevi (...). Ar fi de dorit să nu rămînă lucrarea aceasta înmormintată în coloanele unui ziar cotidian. Reprodusă în broșură și răspîndită (...) ea va purta un interes mai viu în rîndurile celor în drept a lua de urgență măsurile menite să contribuie, mai ales în nenorocitele împrejurări ale vremii de față, la îmbunătățirea învățămîntului istoric românesc, sînd în sufletul generațiilor tinere simțul istoric despre care spunea Mihail Eminescu atit de lămurit că este „singurul care întărește împărățiile“. / Cu cele mai bune urări de sănătate și izbîndă / Sibiu, 2 noiembrie 1940 / Prof. I. Lupaș-. Ce gînduri ale dv., ce îndemnuri doriți să transmitem, cu prilejul acestui interviu, tîncirilor noștri cititori?

— Că istoria României este, în întreaga istorie universală, una dintre cele mai vibrante, mai eroice și mai pilduitoare. Că independența și libertatea de azi au cea mai trainică temelie în faptele de vitejie și în jertfele fără de număr ale eroilor și martirilor noștri, ce au nutrit, cu singele lor credință de veacuri a țării în demnitate și omenie și în bună înțelegere cu toți vecinii și cu toți cei care au dorit să ne cunoască. Tinerii poporului român nu trebuie să uite niciodată „riul și ramul“, pământul țării lor și originea din care se trag. Să fie mindri de trecutul patriei și să creadă că pe lume nu există nimic mai sfînt decît ea.

Transcriem, cu asentimentul interlocutorului nostru, în finalul acestei convorbiri, care s-a desfășurat de-a lungul a trei zile (sîmbătă, 29 octombrie, duminică, 30 octombrie și miercuri, 2 noiembrie 1988), cîteva din numeroasele dedicații ce i-au fost adresate, de-a lungul timpului, pe volume dintre cele mai diverse, de diferite personalități ale vieții culturale, de prietenia și stima cărora s-a bucurat, cu credința că ele vor întregi semnificativ, alături de mărturiile consenmate mai sus, „portretul“ scriitorului și istoricului Vasile Netea. „Domnului V. Netea / Cu toată prietenia. / L. Blaga / Sibiu, 27 octombrie 1942“ (pe vol. Poezii); „Prietenului Vasile Netea, așteptîndu-l cu nerăbdare cărțile și rotînjimea opereii de critic și istoric literar! / Omagiu / Ș. Cioculescu / 17.XII.1966“ (pe vol. Varletății critice); „Lui Vasile Netea însușețit cercetător al Transilvaniei și iubitor al marilor ei valorii / G. Ivașcu / 13.VI.1966“ (pe vol. Lucian Blaga. Gîndirea românească în Transilvania în sec. al XVIII-lea); „Domnului Vasile Netea cu scuze pentru vechi datorii neplătite, cu prețuire și admirație pentru activitatea sa de istoric literar / Cu simpatia și amicitia de totdeauna / Cordial / Perpersicciu / Ianuar 1967“ (pe vol. Poezii); „Scumpe Vasile Netea! / Sint ani și ani de cînd îți urmăresc impetuozitatea cu care: / — observi și scrii; / — studiezi meandre istorice și sociale; / — iubești viața înțelepcește: epicurian, pantagruelic; / — muncești asiduu (excesiv uneori!) / — cinstești cultul suprem al Prieteniei; / — ești omenos și bun. / Într-un cuvînt — un exemplar de mindre virtuți românești. / Drept care, te string la piept cu iubire și stimă / și te rog: / depune un sîrut, omagial, respectuos — pe mina pură a mindrei dumitale doamne, din parte-mi. / Horia Opreșcu / 16 sept. 1969“ (pe vol. Scriitori în lumina documentelor); „Domnului Vasile Netea, prieten al marelui Blaga, acest omagiu de editor entuziasmat, / Emil Manu / București, vara, 1970“ (pe vol. Lucian Blaga. Scrieri despre artă); „Domnului Vasile Netea, în amintirea drumurilor pe care le-am bătut împreună, mai anul trecut, scîldîndu-ne în polenul și luminile limpezițoare ale Transilvaniei noastre vitale. / Septembrie 1983 / Ion Lăncrănjan“ (pe vol. Vocația constructivă).

NICOLAE ȚONE

CARTEA DE POEZIE

Nostalgia solară*)

După mai multe volume de poezii publicate (printre care se numără și unul tradus în limba engleză), Ion Stoica și-a aflat calea sigură, pe deplin convenabilă pentru structura sa afectivă, de exprimare lirică a unor teme specifice. Trei ar fi acestea, prinse în tiparul de conexiuni dialectice al unei anume causalități: curgerea inexorabilă a timpului, ciclicitatea ca principiu director al mișcărilor cosmosului, perpetua relaționare a destinelor umane cu matricea lumii naturale. În **Periplu rotund**, versurile configurează ipostaze meditative, dar filosofarea rămâne într-un strat de adincime, generator, al poemului, ea nu parazi-tează textul cu inserții didactice sau explica-tive. Ion Stoica trece conceptul prin cimpul mag-netic al emotivității: „Toate s-au făcut mai mici, / Casa cu duh în zidire, / Riul prieten, / Pădurea cu vocile nopții, / Drumu-ntr-o cimpuri, / Sint toate mai mici, / Trupurile celor de-aproape, / Um-brele serii, tunetul, / Cineva neștiut a-mputinat vintul, / A subțiat culorile; / Numai picătura vremii / A crescut fără margini, / Revărsindu-se-napoi și-nainte, / Ca o mare nepotolită / Și răz-bunătoare“ (A crescut fără margini). Poetul este un sentimental care caută să își cerebralizeze trăirile. Această caracteristică determină apetența pentru construcția ușor narativă, în care o experiență culeasă / aleasă din traseul existențial do-bindește, prin înlănțuirea secvențelor, coerență ideatică și semnificație extinsă: „Acum un an, octombrie roșise / Obrazul țării pină-n briu de munte / Și ceasul era blind ca-n paraclise / Or ca-n tăcerea ploilor mărunte; / Noi am plecat spre albe izvoare, / Poveștilor de fulgi să le fim casă, / Văzduhul era apă călătoare / Și ora era naltă și frumoasă; / Apoi ca-ntr-o minune așteptată, / Ne-am adunat în muguri și-n lumină, / Pământul a-nviat ca prima dată / În jarba ne-nținată și deplină; / Și am trecut de mină, fără știre / Din miez în miez de cimpuri și de griie, / Parcă-nsema-năți cu geana-n amintire / De clipa care-ar vrea să mai rămie; / Dar obosiți de-atita vreme sfântă, / Cu sufletul rîvind o vară nouă, / Ne-ntoarcem iar în toamna care cîntă, / Ne-ntoarcem iar în toamna care plouă“ (**Periplu rotund**). Deci eul liric se simte înlănțuit în mecanismul implacabil al timpului, atras cu o urieșească forță de un soi de „maelstrom“ care metamorfozează continuu coordonatele ființării biologice. Pe de o parte, virte-jul pare a avea o direcție ascensională, căci viziunea se exercită parcă de la o anumită înălțime asupra lumii, iar lumea este văzută a fi „rotundă“, continuă, nu doar în articulațiile ei fizice, ci, cu deosebire, în evoluția sensurilor perene. Pe de altă parte, rememorarea oferă un spațiu protec-tor în raport cu agresiunea disoluției, ea asigură resurecția emoției genuine. Poemele impun ca stare de suflet majoră **nostalgia solară**, adică o infiorată aspirație către un univers armonios și luminos în care legea schimbărilor ciclice nu este privită cu temere, ci cu înțelepciunea care accep-tă și ordonează elementele într-un întreg. Tulburarea ființei aflată față în față cu cosmosul este liniștită prin rostirea taumaturgică, prin cuvînt. Numind valorile spirituale emblematic, poetul relevă o atitudine morală integratoare: „Spune cuvîntul țară / Și vei auzi riuri de liniști / Revărsindu-se-n tine; / Spune cuvîntul țară / Și oglinzile tale vor fi mai limpezi, / Devenind dintr-o dată adinci; / Spune cuvîntul țară, / Așezindu-l în soaptă / Ca iubirea dintii / Și peste toate chemările zilei, / Peste glasul grăbit al ce-lulelor, / Un vînt mai bogat o să bată; / Spune cuvîntul țară / Cu buzele inimii, / Să-l auzim din lăuntru / Petrecindu-ți ființa, / Odată cu singele / Și cu nesomnul fericit al speranței“ (**Spune cuvîntul țară**). Ion Stoica agreează metafora largă, care transcrie, într-o somptuoasă atmosferă baladescă, impulsurile sensibilității.

*) Ion Stoica — **Periplu rotund**, Ed. Eminescu, 1988.

CARTEA DE PROZA

Cîteva prozatori*)

Chestiunea volumelor colective de debut s-a dezbătut pe larg, în repetate rînduri (chiar și în rînduri repetate!), în paginile revistelor li-terare. Concluzia este clară și îndreptă-țită: formula editorială în cauză păcătuiește, pe de o parte, prin faptul că generează o insuficiență individualizare a autorilor, prezenți cu puține „mostre“, și, pe de altă parte, prin aceea că pune un nedrept semn al egalității (dovedind pauperitatea criteriului estetic?) între manifes-tarea talentului autentic și însăierea grăbită de vorbe, opacă din punct de vedere literar. Iată, însă, că „regula“ poate fi infirmată. Volumul **Dois-prezece prozatori** (lector Ștefan Damian) reu-șește să depășească impedimentele amintite, ofe-rind un spațiu tipografic destul de generos (numai trei dintre debutanți sint publicați doar cu cite o proză, și aceasta de dimensiuni relativ ample) și alăturînd producții peste medie, în general, ca va-loare literară. Tematic, se observă repede o gru-pare — nuanțată, desigur, de viziunea specifică a fiecărui autor — a prozelor în jurul a două nu-ctee, nuclee reperabile și în contextul cuprinzător al literaturii de azi: explorarea unui topos rural, în cheie mitică mai mult sau mai puțin accentuată, și incursiunea în cotidian, țintind luminarea psi-hologilor sau parabola. Varietatea în ceea ce privește concepția despre condiția și finalitatea prozei se datorează, poate, și diferențelor de vir-sită, uneori substanțiale, autorii făcînd parte, vădit, din generații deosebite. **Mihai Arsene** (n. 1931) are simț al observației, fapt ce îl ajută să constru-iască atmosferă și personaje viabile, și intuieste stări conflictuale de un acut dramatism, dar omo-genizarea întregului este puțin cam forțată. La **Corin Braga** (n. 1931), fantazarea sumbră se re-varsă magmatic și este lăsată, cu voluptate parcă, să tulbure rotunjimea alcătuirii de tip parabolă. Na-rațiunile lui **Mircea Ion Casimcea** (n. 1938) con-centrează pe spații restrînse — și este aceasta o probă de virtuozitate — destine ce conțin, sub fal-durile obișnuite, cite un simbre de tragism existențial. Profesiunea de cineast a autorului își pune amprenta asupra prozelor lui **Al. G. Croi-toru**, acestea beneficiînd de o derulare alertă și cu minuție echilibrată a secvențelor, dar supor-tînd cu dificultate rigorile prozei „tehnice“ ale de-cupajului regizoral — cuvintele nu reușesc întot-deauna să potențeze un univers, așteptînd ca niște rude neajutorate complinirea imaginilor. **Monica Gheț** (n. 1951) dezvăluie o febrilă aptitudine de fin analist al interiorității, știința și plăcerea de a povesti firesc și antrenant, capacitatea de a grada narativ o parabolă. **Valer Gligan** (n. 1937) este un corect portretist al unui anume spațiu rural, ne-reușînd (sau nedorînd!) proiecția în mitic. Pentru **Vasile Goga** (n. 1953), textul este tărîmul unde reverberază trăiri senzoriale și intelectuale, iar excelența lor armonizare demonstrează nu doar un talent sigur, ci și o conștiință de moralist. **Gheorghe Holobacă** (n. 1949) demontează cu ar-tistică migală mecanisme psihice, fiind interesat de fantasticul cotidianului. Povestirea încărcată de veridic este condusă de **Dimitrie Iancu** (n. 1938) cu sobrietate tradițională. **Marius Jucan** (n. 1950) creionează magistral stări de spirit, surprinde miș-cările infinitezimale ale emotivității, incluzînd în țesătura prozelor semnificații adinci ale ges-tului uman. **Vladimir Munteanu** (n. 1953) și **Valeriu Sabău** (n. 1954) surprind cu acuitate pal-pitul faptului de viață, dar finalurile nu focali-zează sensuri limpezi. Volumul este destul de unitar ca valoare a producțiilor literare, dar, nuanțînd, nu toți autorii își împlinesc la fel de bine intențiile. **Doisprezece prozatori** afirmă, deci, **cîteva prozatori** (și numesc în înșuruirea din sumar): **Mircea Ion Casimcea**, **Monica Gheț**, **Va-sile Goga**, **Gheorghe Holobacă**, **Marius Jucan**. Ceilalți, dovedînd cert talent, lucrează încă la constituirea viziunii.

*) **Doisprezece prozatori** — Ed. Dacia, 1988.

CARTEA DE PUBLICISTICĂ

Oameni din Bucovina*)

Reporterul, fie acesta frenetic sau cumpătat, consideră că menirea lui constă în a dezvălui „la cald“ ipostaze cit mai diverse ale cotidianului aflat în rapidă evoluție, în a se situa mereu în punctul „fierbinte“ de contact între realitatea complexă și conștiința noastră. Și tot el, repor-terul, știe că ipostazele trebuie să fie semnifi-cative, deoarece grăbita trecere a articolului prin pagina de ziar nu înseamnă o la fel de „grăbită“ trecere a faptelor și a înțelesurilor acestor fapte prin sufletul și mintea cititorilor. În drumurile sale prin țară, reporterul cunoaște locuri ne-numărate și nenumărați oameni ai locurilor, și se străduiește să scrie frumos — adică în deplină cinste a opiniei — despre ceea ce cunoaște, pen-tru că așa îi cere profesiunea căreia i s-a dedi-cat. Uneori se leagă sentimental de un anumit spațiu și atunci se simte îndemnat să cerceteze mai mult, să îi afle individualitatea profundă. Pentru **Mircea Motrici**, acest spațiu anume este Bucovina — acolo s-a născut, acolo trăiește, acolo scrie. O carte anterioară a sa se intitula **Fereastră spre inima pămîntului** și conținea o schi-ță de portret a Bucovinei văzută prin prisma celor care explorează măruntaiele pămîntului în căutarea mineralelor atit de necesare industriei. Volumul recent se numește **Fereastră spre inima Bucovinei**. Titlul este semnificativ, iar portretul se îmbogățește cu innoitoare nuanțe. Autorul mărturisește cu nedisimulat patos: „Bucovina este, așadar, o trinitate în care minele adincu-rilor, pădurile, satele și ogoarele se contopesc cu Albulastic al Voronețului. Ani și drumuri m-au purtat printre păduri și spre mi-neri printre sate și spre țărani și pot să spun că aceste căi bătute cu pasul sună în inima mea cu clinchete dintre cele mai curate. Am cunoscut oameni și evenimente, unele dintre ele de o ten-siune unică, am cunoscut locuri, unde pitorescul nu ținea de abruptul stîncilor, ci de frumusețea sufletească a celor pe care i-am întîlnit. (...) Orașe și sate au crescut în anii din urmă și au devenit puncte fierbinți ale unui timp dinamic. De aceea aceste pagini încearcă o imagine nu numai a ceea ce a fost și ceea ce înseamnă Bu-covina în decursul timpului, ci și a ceea ce este acest țînt în rotundul României — astăzi“. Cartea se deschide și se încheie, emblematic, cu sosirea și plecarea unui avion în aerogara din Su-ceava. Intenția clară este de a asigura omogeni-tate de viziune unei călătorii subiective printr-un țînt în care freacă de căutările stilistice, omo-genitatea viziunii este dată în primul rînd de substanța intens umană, veridic umană a perso-najelor cărții. Evenimentele sint receptate întot-deauna prin oamenii care le dau viață, ele luminează mereu, cu programatică devoțiune, oamenii care înfăptuiesc. Scriind despre Bucovina, **Mircea Motrici** scrie înainte de toate despre **oamenii din Bucovina**, despre cei care trăiesc astăzi în acest colț de țară, dar și despre cei a căror viață s-a mistuit în flacăra înaltă a responsabilității față de neam, pentru ca pămîntul acesta să ră-mînă pămînt românesc. Reportajele fixează pro-filul ale unor contemporani, emoționante prin autenticitate unele dintre ele (vezi episodul **Curiozitatea unei femei**), și nu uită să resuscite semnele devenirii noastre intru unitate politică și de spiritualitate națională. **Mircea Motrici** este un reporter sentimental, și tocmai acest lucru îl face să scrie frumos, cald, omenește, uneori ca un poet al plaiurilor bucovinene, alături ca un prozator care observă cu adîncă înțelegere viața.

Comentarii de GABRIEL RUSU

*) **Mircea Motrici — Fereastră spre inima Bu-covinei**, Ed. Eminescu, 1988.

Noi date despre Grigore Tăușan

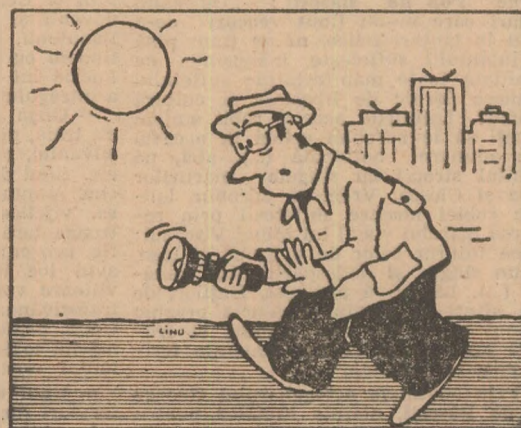
Despre profesorul, filosoful, traducătorul și memorialistul Grigore Tăușan (n. 1874 — m. 1954) se știe, azi, tot mai multe lucruri. Deși nu i s-a reeditat nici măcar o singură carte, numele său a reintrat în circuitul valorilor culturii naționale. Bio-grafiile, dicționarele, istoriile literare și neliterare, precum și numeroase alte instrumente de lucru îi rețin opera, cit și pro-filul uman. Contemporanii săi l-au cunoscut, mai ales, sub numele de **Petronius**, pseudo-nim frecvent uzitat în paginile ziarului **Viitorul**, unde avea o tabletă zilnică. În calitate de director al Casei Corpului Di-dactic a cunoscut în profunzi-me problemele școlii și a înțeles exact idealurile profesorimii române. Cu ocazia sărbătoririi a șase decenii de existență a profesorului **Mihail Dragomi-rescu** (n. 1868 — m. 1942), nu întîrzie, nici un moment, să trimită colaborarea sa la cartea ce i-a fost închinată de elevi,

discipoli, prieteni și admiratori. Relevantă din toate punctele de vedere e misiva ce o adre-sează profesorului și criticului literar **Raul Teodorescu** (n. 1893 — m. 1977), emulul cel mai dis-tins al lui **Mihail Dragomirescu**: [București], 22 iunie [1928, Iu-bite domnule **Raul Teodorescu**, Neștiind care sint dimensiunile de care pot uza — fără a abuza — colaborării la **Antologia in cinstea lui Mihail Dragomirescu**, vă dau aci felurite frag-mente, lăsîndu-vă și clasicul „l'embarras“: „**Morala lui Kant**“ (p. 5—8 și 27—28), „**Cugetări**“ (Foiletonul din „**Viitorul**“) care sint o continuare a „**Opiniilor unui singular**“, „**Evoluția sis-temelor de morală**“ (p. 159—164) și „**Filosofia lui „Plotin**“ (p. 49—51). Cu cele mai bune sentimente colegiale și amicale. Gr. Tăușan. [Domnului **Raul Teodorescu**, strada General **Berthelot** nr. 46] **Raul Teodo-rescu**, om al proporțiilor, spirit analitic, cu pasiuni speciale

pentru filosofie și estetică, în-trucât a inițiat și s-a ocupat in-deaproape de elaborarea cărții dedicată lui **Mihail Dragomirescu**, a selectat, din ceea ce i-a sugerat Grigore Tăușan, un semnificativ capitol din **Morala lui Kant** și **adversarii ei** (p. 465—468). De asemenea, trebuie precizat că lui Grigore Tăușan i se mai reproduce încă un text, **Sărbătorirea unui om de cul-tură** (p. 619—620) care e unul din cele mai penetrante omagii ce i s-au adus lui **Mihail Dra-gomirescu** și școlii sale de cri-tică și estetică literară. Meritul revine, în întregime, lui **Raul Teodorescu** de a fi invitat să participe la omagierea lui **Mihail Dragomirescu** pe toți acei ce au fost stimulați și ajutați de marele profesor și îndrumă-tor literar.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frînte de LINU

Nicolae Țic, Pină la ultima consecință, roman. Editura Cartea Românească, 1988. **Nicolae Țic** își pune personajele într-o lumină puternică.

Cronica literară

de AL. PIRU

Așa s-ar putea intitula ultima carte a poetului Ion Horea, **Drumuri și fîntini** (Eminescu, 1988), o carte despre unitatea indestructibilă a oamenilor din România de azi și de totdeauna consfințită de actul de la 1 Decembrie 1918 care a fost încununarea unui vis de veacuri al poporului român de la simbolica înfăptuire a lui Mihai Viteazul, marea revoluție de la 1848, Unirea Principatelor sub Alexandru Ioan Cuza la 1859 și victoria armatelor noastre de la Mărăști și Mărășești în 1917.

Cum întimpinăm astăzi marea zi a Unirii de la 1 Decembrie 1918 după trecerea a șapte decenii? „Să încercăm, scrie cu însuflețire Ion Horea, bucuria milioanele de români din toate colțurile țării de peste munți și de dincoace de munți, să însoțim în gând armatele biruitoare, să înțelegem o clipă ce au însemnat atunci trecătorile munților, ce a însemnat în acel capăt de cumpănă a istoriei noastre cîntecul fraților de dincolo: Treceți batalioane române Carpații / La arme cu frunze și flori, / Ne-așteaptă izbînda, ne-așteaptă și frații, / Cu inima la trecători! Atunci, toate drumurile Transilvaniei s-au legat într-unul singur: drumul la Alba Iulia! Culorile steagului erau strînse într-un singur mărunchi, gîndurile Dreptății și Frăției, purtate veacuri de-a rîndul în suferință și în negarea ființei naționale au fost arătate ca embleme ale armoniei și spiritului

nou, de civilizație și democrație ce se mărturisea din graiul sutelor de mii de oameni ai satelor și orașelor transilvane, în clipa hotărîrii dreptății lor milenare“.

Despărțite multă vreme de vitregiile istoriei, Muntenia de Moldova și amîndouă de Transilvania, provinciile vechii Dacii n-au pierdut niciodată conștiința unității de neam și de limbă, mereu resuscitată de cîntecele populare, de cărturari și poeți, pentru că, după cum așa de bine o spune Ion Horea, „de cîndu-s poeții poeți, ei au fost ai comunității ce le-a dat graiul fără de care n-ar fi fost. Și de cîndu-i Țara țară, oamenii ei l-au cîntat într-un fel ori într-altul zodiile, bune, rele, prin care au trecut“, căci „nici poeți fără țară, nici țară fără poeți nu se poate“. De aceea se poate dovedi cu citate că în vremea ceasurilor hotărîtoare pentru țară, poeții au fost antemergătorii, purtători de îndemn, precum Ion Catina, Andrei Mureșanu, Vasile Alecsandri, Alexei Mateescu, George Coșbuc, Dimitrie Bolintineanu, Eminescu, Octavian Goga: „Nu-i auziți: Haidetți frați într-o unire... — Deșteaptă-te române... — Hai să dăm mină cu mină... — Limba noastră-i o comoară, — Trei culori cunosc pe lume, — Plecat-am nouă din Vaslui, — Noi vrem pămînt, — Viitor de aur țara noastră are — Și de-aceia tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul, — Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, — La noi sint codri verzi de brad...“.

Pe toate drumurile țării, răscolind adîncurile, fîntinile creației, călătorul dă peste bogățiile spiritului românesc, peste mesajul lăsat urmașilor de vocile cele mai de preț ale sufletului nației, năzuid către universalitate: „Așa s-a ivit Testamentul Văcărescului și Eminescu în patetismul confesiunii sale, și Poetul ca suflul al neamului său, la Coșbuc, și Poe-mele luminii (lui Blaga), și Testamentul argehezan, credința în menirea socială a poetului, de la Goga pînă la întrepătrunderea acestui înțeles cu spiritul angajat al liricii contemporane“. Se adaugă, desigur, la numele poezilor, numele voevozilor și al marilor luptători pentru liber-

tate, dreptate și unire, al marilor oameni politici din toate timpurile, ai purtătorilor voinței naționale, în răscoale și în jalbe la împăratul, de la dealul Bobinei, pînă în șanțurile Mărășeștilor, de la văile lui Mircea și Ștefan, pînă la drumul de piatră al lăncului, de la Oltul lui Tudor la redutele Griviței, — nu numai de ei, de țărani ostilii române, ci și de marii ei cărturari, de la Micu Klein la Dieta Clujului, de la cronicarii Moldovei și Munteniei la Bălcescu și Kogălniceanu...“

În declarația acestuia din urmă privind proclamarea Independenței în Adunarea deputaților din 9 mai 1877, Ion Horea descoperă o memorabilă afirmare a viciilor noastre de sine stătătoare după Unire: „Am ajuns la scopul urmărit nu de azi, ci pot zice, de secole, și mai cu deosebire urmărit de la 1848 încoace... Ce a mai fost înainte de declararea războiului? Fost-am noi independenți către turci? Fost-am noi provincie turcească? Fost-am noi vasali ai Turciei? Avut-am noi pe sultanul ca suzeran? Străinii au zis aceasta; noi nu am zis-o niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultantul nu a fost suzeranul nostru. Însă era ceva. Erau niște legături sui-generis, niște legături care erau slabe cînd românii erau tari; niște legături care erau tari cînd românii erau slabi“.

Memoria precursorilor, a celor ce sfîtesc cu jertfele sau creația lor pămîntul românesc, o are pretutindeni în priplul său Ion Horea și cartea sa ia adesea forma unor poetice evocări, sau rememorări. În Moldova, totul vorbește de Eminescu și Creangă, de Sadoveanu și Hogaș, de Bacovia și Labiș, de Luchian și Enescu, de Ștefan cel Mare și Ion Roată. Muntenia are pe Matei Basarab și Udriște Năsturel, pe Anton Pann și Caragiale, pe Ion Andreescu și Arghezi, pe Călinescu și Nichita Stănescu. Oltenia e patria lui Tudor și a lui Constantin Brăncuși. Transilvania stă pe umerii lui Horea, Cloșca și Crișan, pe ai lui Avram Iancu, Gheorghe Lazăr, Coșbuc, Goga, Agârbiceanu, Rebreanu și Blaga. Pe toți, Ion Horea îi omagiază în mod egal, dincolo de orice orgoliu provincial, cu toate

că el însuși vine dintr-un sat de pe marginea Cîmpiei Transilvane, Petea de Cîmpie, „între Tirgu Mureș și Luduș, de la Mureș cam la 8 km, în dreapta, așezat între dealuri, sub o coastă lutoasă“. Nu departe de Petea, înspre nord, s-a născut, în localitatea care-l poartă azi numele, Alexandru Papiu Ilarian, revoluționarul de la 1848 și unul din marii susținători ai Unirii, autor al **Istoriei românilor din Dacia superioară**, iar mai încolo învățatul Gheorghe Șincai, autorul **Hronicului românilor și a mai multor neamuri**. Multe localități din Cîmpia Transilvaniei își adaugă la numele lor specificarea „de Cîmpie“, precum Zăul de Cîmpie, Grebenișu de Cîmpie, Miheșu de Cîmpie, Ceaușu de Cîmpie, Sîmpietru de Cîmpie, Silivașu de Cîmpie, Miceștii de Cîmpie, Sîmihai de Cîmpie, primele în județul Mureș, iar ultimele trei în județul Bistrița-Năsăud.

Cum era de așteptat de la un poet, multe pagini din cartea lui Ion Horea sînt de proză lirică, desfășurată în ample volute confesive. „Te-ai ales dintr-o umbră a timpului, ai răsărit ca un fir de iarbă sub copitele cailor, lingă munte și lingă pădure, în inima cîmpiei și pe dunga apelor, ai cîntat din fluier pe o coastă înclinată către miază-zi, în mărturisire neîntrefrăptă cu cerul și cu pămîntul, / și acum, iată, cînd ești departe de metaforele istoriei și ale începuturilor, gîndul te duce într-acolo și te întrebi cine ești și care îți este vorba, care îți este casa în care te întorci la capătul zilei, cu încredere și cu speranță?“

Nu o dată fraza ia forma invocației retorice repetate:

„Unde sînt căile munților și drumurile de țară, unde popasurile și focurile din păduri și bolovanii munților și pădurile răsturnate și mlaștinile cîmpilor și ceața văilor, unde tulnicile și focurile pe dealuri și soliiie trufează și demnitatea voevozilor noștri și vitejia ori trădarea boierilor și dovezele înțelegerii și ale comunicării bunurilor pămîntului, față de ce poate spune astăzi gîndul din lumea pe care o trăim?“

Drumuri și fîntini de Ion Horea este o carte de suflet și de inimă.

OPINII DE CRITIC TÎNĂR

Psihologie și literatură

Profanul care ar păși într-un laborator de psihologie experimentală în căutare de revelații spectaculoase, nădăjduind ca acele minunate aparate de măsurat praguri senzoriale, timpi de reacție, variații ale potențialului bioelectric uman în situații încărcate afectiv (un adevărat univers de Luna Park, cu beculțe, pedale, pirghii și sonerii) să-i ofere un inventar complet, riguros și definitiv al ființei umane, acestui inocent contemporan moralmente cu veacul al XIX-lea și cu unele din personajele lui Dickens, acestui rătăcit i se va spune, mai devreme sau mai târziu, că ceea ce caută el nu se află. Disciplina menită a-l lumina ascunde o dramă, pedegree-ul ei științific nu e tocmai în regulă, dovadă faptul că atunci cînd travestiul metodologic îi reușește perfect, roadele lui sînt sub așteptări, iar cînd acestea din urmă tale respirația, aprind pasiuni și controverse, metoda care le-a scos la lumină e suspectată de... literatură! Ceea ce e măsurabil în ființa umană nu e semnificativ, iar ceea ce e semnificativ nu e măsurabil. Între behaviorism și introspecționism, între descriție nomotetică și surprindere a omului în concretețea și irepetabilitatea personalității sale, psihologia face mereu o acrobație vinovată — dacă mai era nevoie să culpabilizăm această greu încercată disciplină! — între știință și literatură. Drept urmare, psihologii recunosc într-un anumit tip de literatură, să-i zicem „marele realism“, ilustrat de autori ca Shakespeare, Balzac, Stendhal, Tolstoi, Dostoievski, o rousită psihologică, atît inaccesibilă, cit și interzisă lor.

Dacă ne situăm în perspectiva prozei contemporane însă, acest gen de pietate în fața literaturii e nu numai desuet, ci și incomod. Nimeni nu mai scrie azi ca Tolstoi sau Balzac dacă ține la originalitatea sa. În plus, presupuziția de principiu care face asemenea considerații posibile este aceea a literaturii ca mimesis. Literatura — și orice altă artă — nu e reproductivă, ci productivă, ea nu copie lumea, ci crează lumi paralele sau se închide în propriul ei univers etc. Dacă

adoptăm acest punct de vedere, interesul psihologic chiar al unor opere ca ale lui Balzac sau Stendhal se restrînge foarte mult.

În practica obișnuită a lecturii critice, conceptul de „realism“ are o mare valoare operațională. El este folosit ca instrument al analizei tehnice și al evaluării. „Realist“ devine aproape sinonim cu ceea ce are coerență interioară și chiar excelență formală — o nereușită tehnică nu dă niciodată impresia de „realist“. Realitatea, sau, mai exact, imaginea comună despre ea, e luată ca etalon pentru artefactul verbal, așa cum deplasarea presupusă perfectă a planetelor pe orbitele lor este etalonul de mișcare pentru mecanismul unui ceasornic.

Scriitorii înșiși sînt inconsecvenți în formulările lor teoretice. Cînd un inzebrat autor contemporan ne spune că avem nevoie de un nou limbaj în proză, pentru că cel vechi a fost epuizat și pentru că realitatea însăși s-a schimbat — după ce mai înainte ne vorbise de imposibilitatea principală a mimesisului —, această afirmație presupune o contradicție de fond: în cazul în care mimesisul nu e posibil, prima afirmație are sens, iar a doua nu. Dacă literatura nu reflectă realitatea, schimbarea acesteia ar trebui să o lase rece. Legătura dintre schimbarea limbajului artistic și modificările realului ar trebui să țină cel mult de pura coincidență și nu de necesitate. Din alte surse aflăm cu mult discutată inginerie textuală, care a năzuit să dizloce atitea din inertiile receptării, are ca scop tocmai o mai fidelă descriere a existenței!

Drept e că nu prea a reușit să dizloce respectivele inerti.

Cerînța unui nou limbaj al receptării, care să fie în pas cu noul limbaj al creației, e de parte de a fi blamabilă în sine, dar, deocamdată, ea nu acoperă nici un conținut, ipotetic sau real. Cum ar trebui să arate acest limbaj-himeră pentru a depăși simpla îmbrățișare fără rezerve, principalele sau valorice, a primului și construcțiile fastidioase în marginea conceptelor adesea irelevante pe care acesta i le propune? Care este reala valoare stimulativă a unui „nou“ limbaj, incongruent în suportul său teoretic și manierist în formulă, constituindu-se de fapt în disecții minuțioase pe convenții defuncte, expuse la vedere. Noutatea absolută, orbitoare lipsește. Ni se va răspunde că nici nu e posibilă. Dar operele cu adevărat mari reușesc — sau ar trebui — să recupereze măcar o parte din inocența primordială. Cine ne garantează că blestemul intertextualității nu a acționat și în Antichitate? Numai viețuitorii unui veac grăbit și suficient își pot imagina că ei și bunicii lor au produs 90 la sută din cultura umanității.

Oricum, nu limpezirile teoretice fac marca literatură, ci marile talente în condiții favorabile. Ceea ce nu înscamnă negarea importanței teoriilor, ci doar delimitarea ariei lor de acțiune.

Întorcîndu-ne la întrebarea dacă literatura are sau nu o funcție cognitivă și descriptivă care să o transforme în rivala de invidiat a psihologiei, vom da un rudiment de răspuns postulînd că ambele discipline inventează omul după propriile tipare, cu mijloace specifice. „Invenție“ e de fapt un termen exagerat și impropriu; mult mai potrivit ar fi cel de „modelare“. Ea presupune manifestarea unei personalități creatoare puternice — artistul, omul de știință — în contextul tradiției și al grilei structurale a domeniului. De fapt, o asemenea idee este subiacentă literaturii care, fără a crede despre sine că „zgrăvește“, nu abandonează orientarea către real, pe care îl „modelează“ (într-o accepțiune științifică a termenului).

Psihologia nu e deci o vasală a literaturii și nici invers, determinarea coordonatelor epistemologice ale fiecăreia ar putea face obiectul unei aventuri spirituale fără sfîrșit — dar și fără posibilități de control „obiectiv“, căci acesta ar presupune existența unui terț termen de referință, în afara grilei aplicate și a realului de cunoscut, ceea ce e cu neputință!

LAURA BIȘOC

Rondeluri în iarnă

În literatură, rondelul este asumat ca o poezie cu formă fixă. „Rondelurile“ grafice ale Ilenei Constantin sînt poeme citadine ce degajă prospețimea și grația detaliului, sînt miniat-uri atent conturate.

O luminoasă acuarică prezintă Cătălina Banciu; nu mi-aș fi imaginat că apusul soarelui înainte de a deveni singurii emană atîta caldă strălucire, făcînd ca frunzele lungi să capete o delicată transparență.

O viziune originală dovedește Marius Tița în ilustrațiile la poemele lui Blaga. Lacrimi cad peste surisul fetei din „Ve! plînge mult ori vei zîmbi“; o dublă „Incheiere“ — fizică și spirituală — sugerează trupul întins al poetului ce semnează o ultimă filă; neverosimila imixtiune a visului în realitate pare a fi „Euridike“.

Lucrările lui Bogdan Danilescu suscită interesul prin modul în care abordează eterna problemă a lui a fi sau a nu fi; o planetă poate fi un zar aflat la bunul plac al unora, ori un ceas ce sună implacabil fiecare secundă — ori, ori.

Așa s-ar prezenta la o privire fugară mica expoziție de grafică deschisă în cadrul Centrului de creație și cultură socialistă „Cîntarea României“ al tinerețului din sectorul 6 al Capitalei.

E un început, un început ce merită atenție această prezență colectivă a artiștilor amatori aflați în cadrul diverselor facultăți ale Academiei de Științe Economice din București, ei, cei care în timpul liber mai scriu la o revistă, mai fac un desen.

Și să mai notăm că Ilcana Constantin, studentă în anul I, se află la prima ei expoziție, în timp ce Marius Tița, anul IV, a obținut deja citeva premii la Saloanele naționale de grafică.

Cel care au ținut să fie de față la deschiderea deloc pretențioasei expoziții părăsesc Ecran-Clubul cu sentimentul că ceva e mai bun în ei. Și cine nu crede, să-și îndrepte atent privirea spre colțul acesta dintr-o dată impropriu cu o fărîmă de suflet.

DENISA UDROIU

POEMELE UNIRII

Patria în sărbătoare

E Ceaușescu-n frunte, faur de destin,
Iar patria română-i grădină-nfloritoare
Galaxii de stele ard pe un cer senin,
Strălucite-n veci de românescul soare.

O epocă de glorie țării a durat,
Cu ale sale gânduri și fapte temerare,
Cu Ceaușescu-n frunte, cel mai brav bărbat,
Viitor de aur România are

E patria română în strai de sărbătoare
Și ne urcă țara spre comunism în zbor,
Sint arborate steaguri în vînt fremătătoare,
Răsringeri din iubirea acestui brav popor.

ION NICHITA

Alătura cu veacul

M-aș fi dorit oștean atunci, de-al lui Vodă Mihai,
m-aș fi dorit până lui, aripa română, lăsindu-se patimă,
în stejar tinăr pentru mii de porți înainte,
toate deschise — și altora... sub curcubeul înalt.

DUMITRU TONI STANCIU

Împlinire românească

Alba Iulia e vatră
Alba Iulia trăiește
Alba Iulia-n vecie
Numai despre noi vorbește.

Alba-i neam, istorie vie
Este Horea tras pe roată
E-a unirii temelie
Pe străbuna noastră vatră.

Alba pururi să trăiască
Spre-implinirea românească.

PETRE DUMITRU

Lumina gânditoare

Dragostea pentru patrie ne umblă prin cuvinte
cerul în semințe își are adăpost
ca un val ne izbește un fluture în piept
vioța stă neclintită ca soldatul în post

adevărul este singura noastră pușcă încărcată
în ochii tineri se zvonește mereu o vreme bună
fiece zi umblă în haine de lucru îmbrăcată
și versuri blinde picură din lună

femeia duce-n brațe o carte sau un prunc ?
părinții ne-au lăsat moștenire-o lumină gânditoare
ca niște ruguri se văd sentimentele-n om
snitem uniți istoria tresare-n calendare

RODIAN DRĂGOI

Gîndind în Apulum

Copiii anticei Elade nu trăiau în țara lor
Trăiau cu toții într-o patrie legendară
o țară a visurilor și minunilor

Hiperboreea

Mirajul ei îl respira în cîntecul de leagăn
Frageda și recea ei lumină o sorbeau avid

Pornea dintr-o împărăție dincolo de Istros
fulger din zeeștile pupile ale tracului Apolon
Adolescenții ei se-nchinau aceluiași strălucitor
al celor nouă Muze trace domn

Această patrie de vis o adoptară și copiii Romei
Sub toga lor virilă inima bătea însă a faptă
și pe hiperboreii daci îi frinseseră-n prea
tragice-nclăștări

Păstrară totuși cu sfințenie cultul lui Apolon
făcînd din vechiul Apulum temută capitală
Războinicii romani împrumutau și ei adesea ca stîndard
pe Cavalerul Trac și un înfricoșat balaur
ca să le dea virtute mai curînd decît cezariene efigii

Oamenii pămîntului rămaseră în ancestrale vetre
în dură neclintire

Alții iuțiră-ntr-un tirziu sălbatici cai
Și obidite secole-așteaptă străbunul Apulum Viteazul
printr-o intrare triumfală să sloboadă

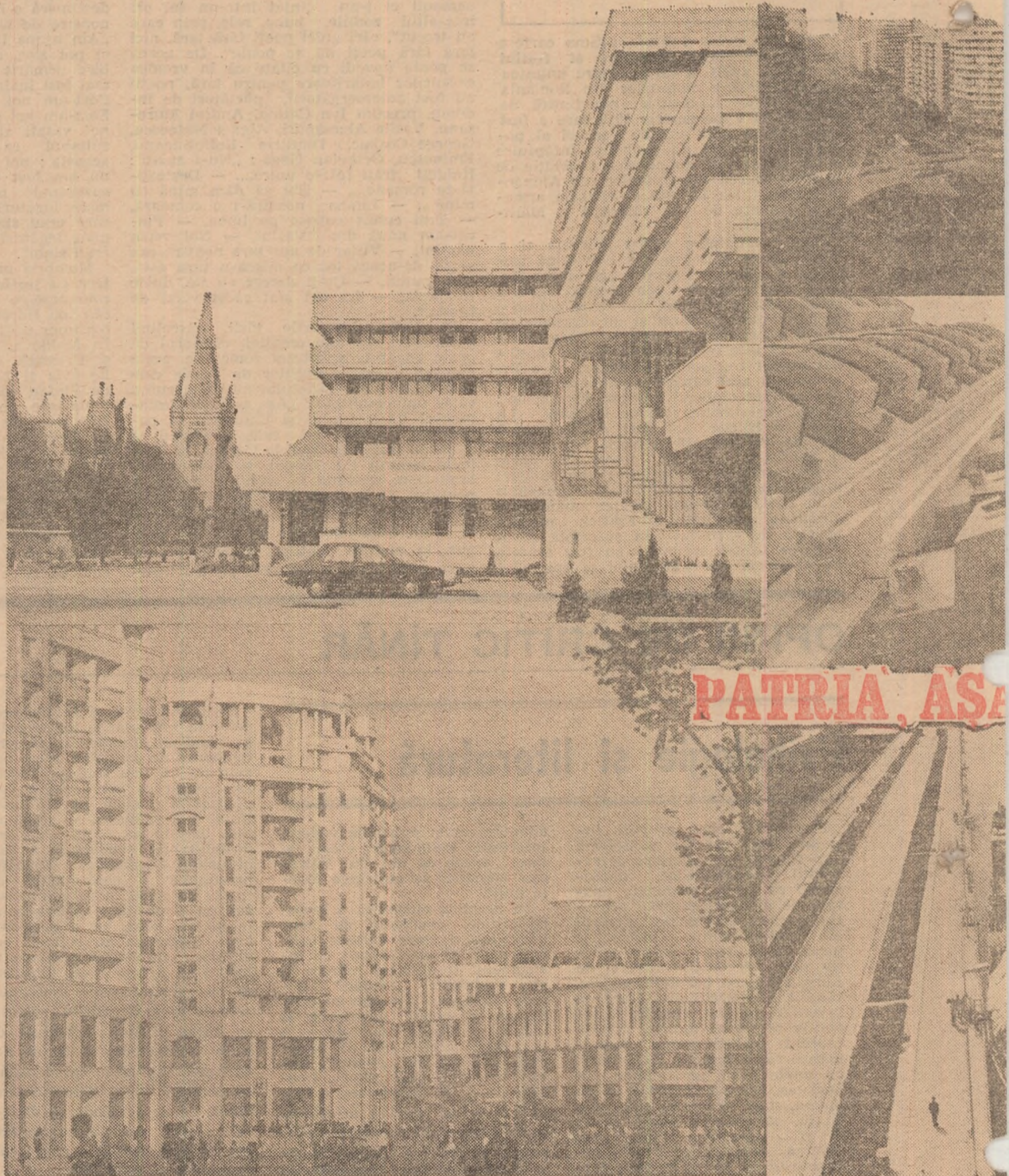
cu cei de peste munți să se adune
Străfulgerare înghițită brusc de beznă. Dar El
se transformă în inima Transilvaniei întreg și necurmat
din toate-arterele de olturi, mureșuri și crișuri
Și vajnicile-arborescențe în incandescent Decembrie
febrile palpitari

și pe statomnicie de nemuritor bazalt zidită fu Unirea
Unirea în rotunda țară.

AUREL STOICANU

TEZELE PENTRU PLENARA C.C. AL

CTITORII ALE „EPOCII

M-am apropiat, într-un extraordinar septembrie bucureștean, de Lacul Morii — popas al izvoarelor prin care Noua Dimbovița este cursiv limpezită — locul întîlnirii cu personajul principal al proiectatului meu roman „Inceput de mileniu în București”. În primele mele note ajutătoare, îl numisem Z.A. el urmînd — în concepția generală a scrierii — să incheie o anumită lume muncitorească — aceea a migrației industriale — și să înceapă o alta, nouă — a consolidării impuse de noul mers al lucrurilor. Stabilisem, în notele amintite, toate detaliile de la călătorii la locuințe, de la memorie la planuri de viitor, de la părinți la copii etc. dar, voină să fac din acest roman „o literatură împotriva flețiunii” mi-am impus mai multe întîlniri cu personajul real, inspiratoriu, întîlniri fructuoase pentru evoluția proiectului meu, de-a dreptul interesante. Revederea de astăzi este însă dorită cu asiduitate de către Z.A. și, punînd această dorință pe seama unui consens, anume al înapoierii carnetelului meu în care notasem o serie întreagă de trasee, dialoguri, imagini prin care va trece eroul în atenție cu rugămintea de-a nota și el la rîndul lui observațiile sale, propunerile sau obiecțiile sale, dacă ele există și se impun, m-am grăbit să fiu punctual. Mi-a înțins, după salutul de rigoare, carnetelul dimpreună cu un caiet maroniu zicîndu-mi : „Citiți

caietul meu, apoi carnetelul dv. Știu ce fac în viață, știu și ce trebuie să fac în roman — dacă țineți să rămîn EU și în această ultimă postură. Cunos-cîndu-vă proiectul în amănunt — ne întîlnim de aproximativ un an, nu-i așa ? — nu cred că vă fac un deserviciu impunîndu-vă această lectură inedită”. După care și-a aprins o țigară. Din dorința de-a masca uimirea-mi, l-am întrebât zîmbînd dacă și în roman, ca personaj, va fuma. „Sper să cădem la o învoială”, mi-a întors Z.A. zîmbetul.

NOTE DE PERSONAJ (I)

Mă numesc Z.A., sint personaj principal al romanului „Inceput de mileniu în București”. Indeletricarea : nu-i alta decît cea reală : inginer constructor la o antrepriză bucureșteană de construcții-montaj. Nu din alte pricini, dar dat fiind că-mi fac foarte bine meseria nu mi-aș permite să fiu un diletant oarecare în interiorul romanului. Am 29 de ani — narațiunea își va avea începutul în acest an al vieții mele care corespunde cu 1988 calendaristic, mai precis 11 septembrie 1988, zi în care primesc de la forurile în drept cheia apartamentului meu bucureștean. Așadar, ca personaj al numitului roman, să reținem : locuiesc într-unul din cartierele noi ale Capitalei; lucrez la modernizarea unei zone (Plevnei — Știrbei Vodă); drumul între

casă și locul de muncă îl fac numai cu metroul; plimbările timpului neafectat obligațiilor de serviciu le fac numai pe malul Noii Dimbovițe, în jurul Lacului Morii; fac plimbări de documentare de unul singur prin toate cartierele noi ale Bucureștiului : de la Drumul Taberei la Pantelimon — Balta Albă. Memoria mea, în cadrul exact al romanului, cuprinde Canalul Dunăre — Marea Neagră unde am lucrat cu ani în urmă. Me-

se așează el la fo ocupă fiecare ap parte. Pot ști cum toate astea, cită vreme da, ce lasă ea în beton în comparație duri de construcții bați-mă cum zbo între două blocuri crede ele despre to noul lor aer incon neți-mă să spun pî poate mirosi iasomi cu flori, cite raze

Început de mileniu

morla mea mai cuprinde orașul Focșani, Noul, unde de asemenea am făcut practică. Dorința mea arzătoare : să văd terminat Muzeul de istorie pe care-l cresc zilnic din ochi, dar la care nu lucrez efectiv, și să plec la Constanța, cît mai curînd posibil, cu vaporul din portul București — 30 Decembrie. Despre toate astea citesc și ascult, despre toate astea discut chiar și cu necunoscuții, oriunde și oricînd.

Să nu mă puneți să număr kilometri de apă curată sau de metrou, magistrale de apă sau subterane, să număr etaje, stații etc. Așa ceva să facă statisticienii. Eu pot fi întrebât despre cum arată aerul străvechi între toate aceste noutăți; cum Jung la pămînt și c te la zece etaje d mintului.

NOTE DE PERSO

Și-acum, dintre mea locuință — din Bulevardul P feliile calde ale un cos, de septembrie, blocului meu. Obse este bine făcut — s rie, și ceea ce mai — treabă de gospod toate pentru că te teaptă, cheile s-au atita strînsoare în n Am văzut eu multe te, de la prima căr la predarea către be nici unul nu era al

COLAE CEAUȘESCU"

cum unul nu va intra familia mea formată din noi, soț-soție, din Viorel și Mihaela, copiii noștri. Introduc cheile în yală, un tremur ușor îmi străbate trupul pe verticală. Deschid. Timpul, nelocuit niciodată în asemenea formă concretă, tremură uimit, aproape infricșat. Înțeleg fiecare părticică a lui așezată în formele exacte ale apartamentului, sint brusc de acord cu ele, mă mișc simplu printre ele, vreau să aibă și ele, la rindul

în București

lor, incredere în mine. Nimic nu e întâmplător, nimic nu este în plus, gândurile mele vor avea aici loc destul, hohotul meu va avea aici loc destul, viața mea va avea aici loc destul. Aerul nou, așezat peste tot, începe să se obișnuiască cu mine, altfel cum s-ar explica căldura care mă cuprinde, o căldură moale, duioasă, întâi pe la gât, apoi prin tot corpul? Calc mai sigur ca la primii pași, umplu rapid spațiile cu gânduri organizate în forme viitoare. Abia tîrziu îmi dau seama că n-am închis ușa de la intrare, aștept pe cineva? Sigur, în impresia primului gând s-a statornicit așteptarea nevestei și copiilor mei,

NOTE DE PERSONAJ (III)

Călătoria cu metroul este, pe lângă multe altele, călătorie al unui gând dus pînă la capăt. Adică începi să te gîndești la un ceva anume cînd cobori în stația Păcii și poți să-ți consolidezi acest gînd pînă la limpezirea lui cînd urci scările stației Eroilor. Pentru că nimic și nimeni nu-ți întrerupe brutal gîndul, nu-ți intră cu forța între muncile lui, nici un stop, nici un pom, nici un camion rătăcit, nici o așteptare. Poate fi asemuită această călătorie cu o călătorie în interiorul ființei tale, în interiorul acestei formidabile minuni a lumii — ființa omenească.

Și întunericul aflat de o parte și de alta a metroului în galop nu-i ca oricare altul, este un întuneric cald, aproape mîndru — este de fapt printre puținele întunecimi fulgerate de lumină omenească, clipă de clipă, de ce nu s-ar simți superior altor stări similare condiției lui primordiale?

În metrou e foarte multă liniște, pînă și respirația se face doar cit e nevoie, cit trebuie auzită. O simplă ochire devine suficientă pentru a observa că toate cuvintele sînt la locul lor, firești. Or, ce bucurie mai mare decît niște cuvinte omenești aflate la locul lor? Și toate subliniază că se lucrează la o taină, că se trece printr-o taină, venind și trecînd spre o taină.

NOTE DE PERSONAJ (IV)

Cînd am revăzut astă-vară, din tren, Canalul Dunăre — Marea Neagră, prima grijă a fost să surprind porțiunea la care eu am lucrat efectiv. N-am reușit. Canalul domina atmosfera de creație a lui, el era constituit. Și m-am bucurat că-i suveran, că și-a topit toate muncile noastre în monumentală lui existență, pentru că nici o muncă nu-i dreaptă dacă nu se topește în creația sa. Apoi pămîntul din dreapta și stînga lui — uscatul pămînt al Dobrogei, rivnitorul de sămînță din alte vremuri — devenit increzător în zilele ce vin pentru el direct prin canalul care-l infioară clipă de clipă.

M-am întrerupt din lectură, Z.A. terminase de fumat a treia țigară. Eram tentat să-mi aprind și eu una, la urma urmei surpriza era extraordinară. „Prin aceste împliniri, cred eu, începe mileniul trei bucureștean. Și prin altele asemănătoare. Prin izvoarele lui învingătoare, prin pămîntul lui reasezat de oameni în construcții durabile, prin noile lui locuințe — adevărate sate pe verticală, prin munca la memoria posibilă, viitoare. Și mai începe mileniul trei prin lungul drum al omului către el însuși, mai precis prin drumul lung al meu către mine însumi, dar neapărat prin peisajele, memoriile și gândurile mai sus expuse.

CORNEL BRAHAȘ

POEMELE UNIRII

Fior al măreției

În dor nestăvilit fierbinte Alba-lulia vestește
Întregii lumi unirea fior al măreției.
Mihai Viteazul trece în umbră luminoasă —
Un fulger taie cerul curat al României !

La pulsul sacru al iubirii noastre
Izvorul mioritic țărinei noastre scut,
Venit-am să ne umplem suflarea cu iubire
Români de-aceeași mamă din glorie-am băut.

VASILE SPERANȚA

Cu inima la Alba

Cu inima la Alba, îi revedem pe Moți
Pe HORIA și CLOȘCA, martiriul lor, pe roți !
Îi revedem pe IANCU, eroul din ABRUD
În lupta-i cu dușmanul inrobitor și crud.

Cu inima la Alba, ne amintim de CUZA
De IAȘI, FOCȘANI, de MILCOV și SARMIZEGETUSA !

Cu inima la Alba, glorificăm UNIREA
Trăim INDEPENDENȚA ! prin PLEVNA, nemuirea.

Cu inima la Alba, la BUCUREȘTI, SUCEAVA,
Un monolit e țara, cîntînd UNIREI, slava !

FLUTURE C. PLĂEȘU

Etnogeneză

An de an cu infrigurare
Prin doiniri de mult clădite
Ducem gîndul prin istorii
Să-improspătăm izvorul
Unei flori ca pe întinsuri
rouează : Românime.
De prin cărți, de prin hrisoave
Prăfuite de tocire,
Ne răspunde glas eroic —
Trimbiță de deșteptare —

Adunați-vă voi frații
întru limbă și țării,
Și vestiți peste hotare
Cu ale voastre rădăcini,
Cu tulpinile ce-n frunze
prelungire cată-n cer,
Că românii-s brazii falnici,
răsădiți din ce-i etern.
Prin furtuni horesc și cată
spre întinerită zi,
Pentru că-s croiți din stîncă,

DAN BODEA

Rostind Patria

Piepturile
despărțite de munți
privirile
despărțite de cețuri

Pină cînd
fulgerul fără teamă
a tăiat noaptea
a rostit Patria

Ziua s-a numit
Alba lulia
dăruind Istoriei
albi trandafirii Unirii.

Arcul de triumf

Slavă Marii Uniri
a tuturor izvoarelor
insetate de Cimpie !

Milioane de inimi
unindu-se
ca albinele-n zodia rodului

Același vis
același crez
în biruința luminii

O Poartă a sărutului
un Arc de triumf
Coloana infinită a stejarilor

Slavă Sacrei Uniri
a tuturor privirilor
în miezul Soarelui cucerit !

CRISTIAN MARIN PETRE

TEATRU

„Baltagul“

„Ne-am propus o dramatizare după «Baltagul» pentru că această capodoperă sadoveniană este de mai multă vreme preocuparea artiștilor noștri, pentru că sorgința ei folclorică se suprapune bine specificului teatrului, unde există totodată și condițiile depășirii cadrului strict folcloric prin îndelungata tradiție a instituției și prin posibilitățile trupei; dar nu în ultimul rând pentru că ne-am putut bucura de prezența artistică a Sofiei Vico-veanca». Iată ce îmi declara entuziastul director al Ansamblului artistic Rapsodia Română, Dan Bărbulescu, în legătură cu ultima premieră, exprimând astfel și curajul cu care acest colectiv păște pe drumul depășirii de sine.

Concepută sub forma unui spectacol muzical în notă tragică, de inspirație folclorică, această adaptare pentru scenă presupune nu numai translația epic — dramatic, ci, comparativ cu dramatizările anterioare, și asocierea armonioasă a scenariului, de o configurație în mod necesar aparte, cu dansul, cîntecul popular și muzica. În primul rând, așa cum îmi mărturisea regizoarea Mușata Mucenic, s-a intenționat un spectacol accesibil pe mai multe nivele, de la tramă pînă la profunde semnificații umane și filozofice. S-au păstrat astfel, cu firescul respect datorat capodoperei, firul epic al romanului și spiritul sadovenian prezent în personaje, întâmplări, în profilul moral al eroinei principale, dominantă scenariului semnat de Emil Dinescu și Mușata Mucenic o constituie atenția acordată momentelor esențiale ale vieții — botetul, cununia, înmormintarea — fixate în tratarea lor folclorică sub forma unor ritualuri fundamentale.

O inedită călătorie, spre împlinirea profesională, parcure sobra și exigenta cîntăreață Sofia Vico-veanca, surprinzătoarea interpretă a Vitoriei Lipan, acest clasic personaj feminin generator de covârșitoare răspunderi. Acestor răspunderi artista le face față cîntînd cum o știm, vorbind și jucînd cum nu o știm, reușind să creeze imaginea bogăției spirituale a omului din popor concentrată într-un portret complex care imbină feminitatea cu duritatea. Întrebată despre dificultățile inedite ale spectacolului dramatic, artista mi-a declarat că a reinvățat cu bucurie rigurile fiecărui gest consumat pe scenă — și a reușit numai datorită efortului depus împreună cu și de către regizoare — pentru că personajul care a fascinat-o a meritat această muncă. Noi exigențe și-au impus și ceilalți protagoniști ai spectacolului (Calistrat Bogza și Moș Pricop — Realini Lupșa; Gheorghită — Florin Mulstein; Crișmărița — Ana-Maria Petreanu și Circumarul — Marin Mereanu etc), care joacă, dau replici, dansează minunatele balet folcloric-stilizate create de Ioan Tugearu în spiritul îndrăzneței recreării a romanului într-un spectacol muzical-coregrafic modern și inspirat. Remarcabilă este, în această ordine, vizualizarea celor trei vise simbolice ale Vitoriei Lipan, în care irealul este sugestiv delimitat de real, aducînd nota suplimentară de lirism a posibilei povești de dragoste care e „Baltagul“.

O altă prestigioasă colaborare de care se bucură spectacolul este compozitorul D. Capoianu, a cărui muzică de înaltă ținută artistică realizează atmosfera și tensiunea dramatică, imbinîndu-se fericit cu vechile cîntece de jale culese de Sofia Vico-veanca. Un moment deosebit prin finețe și originalitate îl alcătuiesc cîntecele cobzarului (Rodica Mănciu-Magdin) care mărturisesc cald și pitoresc povara sentimentelor eroinei.

Scenografia (Constantin Russu), cu stelele sau muniții în fundal, cu cele două aște simbolice mereu de veghe, evocă mioriticul cu o discreție bine înțeleasă, plasînd faptele, și în plan vizual, într-o ordine cosmică. Decorul, modular și esențializat, asociază modernitatea concepției de ansamblu cu tradiționalismul detaliilor, constituind încă un punct de atracție într-un spectacol reușit din punct de vedere artistic, de înaltă spiritualitate.

AURELIANA IONESCU

MUZICĂ

„Cîntecul zorilor...“

Cea mai recentă lucrare apărută în **Colectia Națională de Folclor, „Cîntecul Zorilor și Bradului“** (Editura Muzicală, 1988) se cuvine semnalată ca o valoare unică în domeniu, în explorarea cîntecelor de ceremonial al petrecerii din lume — poate stratul cel mai arhaic al folclorului nostru (după afirmația lui Constantin Brăiloiu și, de la el pînă astăzi, a altor specialiști).

După cum precizează Mariana Kahane și Lucilia Georgescu-Stănculeanu în **Introducere**, „O colecție muzicală dedicată exclusiv acestei specii folclorice, prevăzută cu un corpus care să acopere diversitatea tematic-funcțională și tipologică și răspîndirea teritorială a repertoriului în țară, nu a mai fost publicată pînă acum“. Iar studiul celor două autoare apare extrem de minuțios, științific, fundament pentru elaborarea unei monumentale lucrări de **tipologie muzicală**. Cercetarea unui fond de peste 600 de piese înregistrate în arhivele sonore, contactul direct — verificarea pe teren a unor variante, selecționarea, transcrierea și prelucrarea lor în notație sinoptică, fonetică, paradigmatică, în fine, sintetizarea și expunerea principiilor teoretice sint componente ale unei metodologii complexe. Mariana Kahane și Lucilia Georgescu-Stănculeanu realizează un compendiu amplu, larg-cuprinzător, bazat pe o experiență și o aprofundare a actului folcloric, a modalității de a-l aborda, interpreta și analiza cu obiectivitatea autenticului folclorist.

În stabilirea unei **tipologii**, interesul pe care îl prezintă melodia primează, nota principală de specificitate fiind dată de sistemul sonor ce caracterizează Cîntecul Zorilor și Bradului, relevînd, totodată, interferențe structurale cu alte genuri reprezentative ale folclorului românesc — doina, cîntecul propriu-zis, jocul etc. Alături de melodie (sistem sonor, segmente și echilibru sonor, cadența, forma arhitectonică), în egală măsură sînt tratate: textul poetic (tematica, versificația), ritmul, particularități ale interpretării, clasificarea, toate fiind ilustrate de exemple muzicale și literare culese din diferite zone ale țării (Oltenia, Ardeal, Banat, Moldova...). Intervin, așadar, comparații în cadrul materialului pus la dispoziție, nu numai pe un criteriu geografic, dar și pe unul temporal, decurgînd dintr-un interval de pînă la 41 de ani dintre o culegere și alta. Se poate stabili, astfel, o trăsătură esențială a cîntecului popular: relația între constanța și variabilitatea structurală.

Importanța alcătuirii unei asemenea lucrări nu poate fi îndeajuns subliniată, autoarele nu și propun o antologie sau o monografie ci o **tipologie**, cu atât mai mult deschizînd perspectiva unor posibile valorificări multiple și divers orientate a documentației existente în cele peste 800 (!) de pagini. Lectura lor presupune o cotă înaltă de profesionalism (muzical) al cititorului; exegeza folcloristică, etnomuzicologică sau muzicologică își poate alege o direcție — pe care s-o prelungească. Dar ceea ce ni se pare deosebit de semnificativ este implicarea unei lucrări de acest fel ca instrument de lucru în procesul compoziției românești. Nu este vorba numai de cunoașterea folclorului național — condiție necesară fiecărui creator — ci mai ales de influența pe care o poate exercita o scară modală, o formulă melodică, un ornament asupra discursului muzical „cult“ contemporan. Compozitorul își poate însuși, pe deasupra, Corpusul de semne în notarea acestor elemente-sistem pe care Mariana Kahane și Lucilia Georgescu-Stănculeanu îl apropie de perfecțiune.

VALENTINA SANDU-DEDIU

„Cu gîndiri și cu imagini...“

Gustul de miez

Nu lucrurile cele mai rare și mai spectaculoase au germinat o simbolică prodigioasă, ci lucrurile simple, a căror simplitate a reușit să devină esențializare, matrice, nucleu iradiant. Fruct comun, aproape banal îți vine să zici, tocmai pentru că ne este la îndemînă, Mărul a generat o trenă de simboluri.

Între Eros, Ares și Thanatos, fructul acesta cu miez răcoros a traversat miturile umanității cu pregnanța și noblețea pe care puține lucruri o au.

Pomul cunoașterii nu e altul decît mărul, și pierderea Edenului se petrece într-o clipită, atît cît îl trebuie gurii să se apropie de carnea lui senzuală și amăgitoare, să simtă **gustul de miez**. Jucîndu-se, ca de atîtea ori, cu destinul muritorilor, zeii trimit un măr pe care e scris „cele mai frumoase“ și aheli vor spulbera Troia. Merele Hesperidelor și merele basmelor noastre — ca probe ale bărbăției și trepte inițiatice. Mărul malefic, ucigător, a cărui vrajă numai Iubirea o poate desface. Și cite altele vor mai fi fiind.

Mărturisesc că nu la aceste lucruri m-am gîndit în după-amiaza zilei de 17 noiembrie, privind în Sala Dalles merele de raze ale Sultanei Maitec. Reperele culturale, uneori atît de tiranice, de tutelare, s-au topit sub puterea unei emoții greu de tradus în cuvinte. Pentru cîteva clipe, în sala aceea, n-am mai fost decît eu și luciul stîns al unui măr uriaș.

Atunci mi-am amintit brusc o după-amiază din copilărie. Eram bolnavă, mă hrăneau prin perfuzii și nu aveam voie, firește, să mă ridic din pat. Cu acel sentiment de surpriză și bucurie pe care îl încerci în dimineața în care **presimți** prima zăpadă, mai înainte de a te fi uitat pe fereastră, m-am dat jos din pat și m-am apropiat de ușa cu geam a camerei mele, îndărătul căreia era o altă cameră. M-am ridicat pe virfuri, am dat perdeaua la o parte și m-am lipit de netezimea rece și bună a sticlei. Vor fi fost mobile, vor fi fost și alte lucruri, acolo, nu mai țin minte, pentru că, în memorie, totul a fost pus în paranteză și pe retina mea a rămas tatuată imaginea unui măr într-o cameră absolut goală. Un măr în singurătate. Nu mai știu dacă ușa acelei camere era sau nu închisă cu cheia. Știu însă că am privit minute în șir mărul acela lucind stîns pe podea, fără să vreau nici o clipă să-l ating, mărul acela a cărui prezență mă bucura pînă la lacrimi, de care mă despărțea (sau mă proteja) un geam, așa cum de multe ori în viață am înțeles că sîntem despărțiți de ceea ce e cu atît mai frumos, tocmai pentru că ne este inaccesibil. Cînd n-am mai văzut nimic din pricina aburului respirației mele încărcate de febră, din pricina lacrimilor poate, m-am întors în pat, fericită și tulburată că aveam o taină, că stabilisem o comunicare secretă cu mărul acela, mai viu decît orice ființă. Nici în clipele următoare, nici în zilele următoare nu m-am mai dus să văd dacă mai este acolo, dacă fusese acolo cu adevărat, înțelegînd cu mintea mea de copil sau mai de grabă simțînd (cu o înțelepciune pe care, vai, mai tirziu am pierdut-o) că, prin repetiție, orice întîmplare fericită își pierde controlul și că miracolele nu trebuie, nu se „verifică“.

Un măr în singurătate, poate altul, desigur altul, regăsit peste ani.

DANIELA CRĂSNARU

Filologie și istorie

Filologie și istorie, titlul noului volum aparținînd lui Gh. Bulgăr apărut recent în Editura Eminescu, este o lucrare interesantă prin ineditul celor consemnate și așa cum reiese din asocierea celor doi termeni ce compun titlul, atîtă relația nemijlocită dintre filologie și istorie.

Autorul acestui volum este interesat, chiar impresionat de laboratorul de creație al unor scriitori, de spiritul de sacrificiu al onora de talia lui Blaga care, așa cum reiese din capitolul dedicat lui: **Limba-jul artistic în variantele teatrului lui Blaga**, avea puterea de a renunța la unele variante, adesea mai expresive, scrise într-un limbaj metaforic pentru a da tiparului un text mai dens și cu mai puțină poezie.

Lui Goga, alt mare poet care s-a impus, nu numai prin talent, ci mai cu seamă prin originalitatea ideilor expri-

mate într-un limbaj simplu în aparență, dar plin de substanță poetică, autorul îi dedică cîteva pagini, conținînd material analitic, evidențînd elementul popular comun și altor poeți și prozatori ca Eminescu, Coșbuc sau Creangă.

Tudor Arghezi este prezent în acest volum, fiind o intimă legătură afectivă a autorului, care l-a cunoscut personal și i-a luat ultimul interviu.

Interesul marelui nostru „meșter al cuvîntului“, care a fost Tudor Arghezi, pentru virtuțile limbii în reliefarea directă, exactă și expresivă a ideii, precum și dragostea pentru limba română sînt bine expuse, cu exemple din cele mai semnificative în capitolele: **Tudor Arghezi: meșterul cuvîntelor și Laudă limbii române într-o poemă argheziană**, în aceasta din urmă fiind vorba de poezia **Băietă-nul** care poate fi interpretată

atît de punct de vedere stilistic, cit și al conținutului; coincidența numelor, — cel al autorului cu cel al eroului, — anumite coincidențe biografice, miracolul pe care îl poate face cartea, elogiul adus limbii române etc.

Volumul **Filologie și istorie** se prezintă ca un mozaic, fiecare piesă care compune ansamblul este interesantă, variată și instructivă.

În retrospectivă, autorul aduce în atenția noastră informații importante, în special pentru etapa istorică contemporană, despre evoluția în timp a colectivității românești. (în capitolul **Vechi unaniști germani din Transilvania despre daci și descendenții lor**).

O problematică înrudită conține și capitolul imediat următor, referitor la **Rolu latin medieval în modernizarea limbii române literare** în care sînt arătate date referitoare la formarea limbii literare mo-

derne, realizată în condiții istorice de excepție în comparație cu celelalte „limbi surori“, scoțînd în evidență caracterul ospitalier și conservator al limbii, fidelitatea ei față de limba latină din al cărui trunchi a fost zămislită; nume de cercetători, de scriitori, cit și exemple enumerate sînt un material de referință pentru orice cititor.

O muncă de furnică să studiezi limba română în evoluția ei din primele perioade. Capitolul **Limba română și problemele ei în primele perioade (1829-1840)** ca și „România“ primul nostru cotidian aduce în atenția noastră texte uitate.

Spiritul popoarelor reflectat în vorbele lor de spirit este un capitol inspirat, dacă ne gîndim la vechimea de aproape două milenii a poporului nostru, la istoria sa zbuciumată care a lăsat amprente puternice în gîndirea sa, exprimîndu-se în acele forme atît de concentrate, cunoscute nouă sub forma zicătorilor și proverbelor. Ele au constituit și constituie o arie a creației

populare în care sînt exprimate adevăruri și experiențe într-un limbaj simbolic care oglindește originalitatea și bogăția inepuizabilă, mereu creatoare a limbii române.

Capitolul despre Mircea Eliade nu este întîmplător, prof. Gh. Bulgăr a fost primul editor al lui Eliade după 1944. Aflăm că, deși departe de țară, Mircea Eliade, în sfera preocupărilor sale literare și de cercetări filozofico-religioase, a rămas atașat culturii românești, de altfel toate operele literare și le-a scris în limba română; **Mircea Eliade despre Eminescu și Hașdeu** este o lucrare de sinteză a articolelor consacrate de marele savant lui Eminescu și Hașdeu, două nume care punctează două momente de virf ale culturii noastre naționale.

Paginile volumului **Filologie și istorie** sporesc cunoștințele noastre despre istoria culturii și literaturii naționale, fiind în același timp o sursă de sugestii pentru cercetările viitoare.

PAULA ISAC

Ioan Lupaș

DIN ISTORIA TRANSILVANIEI

Editura Eminescu

DEZBATERA NOASTRA

Ioan Lupaș

„DIN ISTORIA TRANSILVANIEI“

EDITURA EMINESCU, 1988

Restituirea cea mai recentă din opera lui Ioan Lupaș, Din istoria Transilvaniei, se constituie într-un autentic eveniment cultural ce necesită o riguroasă analiză din câteva esențiale puncte de vedere. Cărturarul transilvănean a simțit, încă dintru începuturi, o aplecare specială spre multimilenara civilizație materială și spirituală a acestor locuri ce au cunoscut o istorie complexă. Cu o pregătire din cele mai temeinice, Ioan Lupaș a investigat tot ceea ce ține de istoria Transilvaniei, apelând la izvoare interne și externe, sistematizând un imens material ce demonstrează, în întregime, existența pregnantă și continuitatea limbii și a poporului

nostru în această incântătoare parte a României, indisolubil unită de celelalte. Momentele cheie din tumultuoasa noastră existență pe aceste meleaguri au găsit în Ioan Lupaș un exeget obiectiv, înzestrat cu simțul proporțiilor și cu un real talent de evocare. Fiecare rând din cartea universitarului clujean constituie un veritabil punct de plecare spre noi și benefice interpretări. Opiniile emise, aici, de istoricii Paul Cernovodeanu, D. Vatamaniuc și Virgil Căndea vin să mărească imaginea unui mare învățat care și-a închinat întreaga activitate adevăratei istorii a pământului românesc. (N. Scurtu).

O cronică a neatîrnării românilor

Apariția culegerii de studii a reputatului istoric Ioan Lupaș (1880—1967) reunită sub inspiratul titlu *Din istoria Transilvaniei* se dovedește a constitui un eveniment cultural de seamă în preajma comemorării a 70 de ani de la făurirea statului național unitar român.

În fața cititorilor se perindă, rând pe rând, file din trecutul Transilvaniei, fazele evoluției sale constituționale în diferite perioade, frământările sociale, strădaniile depuse pentru păstrarea și afirmarea culturii naționale, precum și evocarea personalității unor militanți de renume pe tărîmul științelor umaniste; dar mai ales sint punctate momentele culminante ale luptei pentru descătușare de sub asuprirea socială și națională: clipa luminoasă a primei uniri a țărilor române din 1600 sub Mihai Viteazul, sacrificiul martirilor revoluției din 1784, eroismul lui Avram Iancu la 1848 și, în sfârșit, aportul însemnat al slujitorilor condeului la Adunarea de la Alba Iulia din 1918.

Ioan Lupaș a relevat în decursul întregii sale opere, de dimensiuni impresionante — după cum se subliniază și în prezenta culegere — că „evoluția Transilvaniei, ca individualitate constituțional-politică” a fost „esențial deosebită de aceea a fostului regat ungar”. Savantul român a insistat asupra faptului că „deși cuprinsă mai tirziu în granițele politice ale regatului ungar, Transilvania Evului Mediu a rămas de-a lungul veacurilor separată de aceea, trăindu-și viața ei aparte într-o tradițională organizație voievodală, pînă în veacul al XVI-lea, apoi ca principat sub suzeranitate otomană și, în sfârșit, ca mare principat sub supremație habsburgică (1765—1867)”. Paleativul încercat de cercurile conducătoare de la Viena în 1867, spre a salva de la dezintegrare conglomeratul mozaical de popoare subjugate ce-l constituia Imperiul habsburgic, prin formula neinspirată a dualismului cu guvernarea de la Budapesta, s-a dovedit o soluție artificială și neviabilă. Români, cehii, slovacii, sîrbi și celelalte națiuni oprite din cadrul dublei monarhii nu s-au putut împăca cu abuziva integrare a teritoriilor lor naționale în cuprinsul regatului „apostolic” maghiar, iar opoziția lor inversunată față de întregul proces de maghiarizare exercitat pînă în 1918 s-a încheiat prin triumful politicii dreptului la autodeterminare al popoarelor ce a dus la dezrobirea lor odată cu prăbușirea Austro-Ungariei la sfîrșitul primei conflagrații mondiale a secolului nostru.

În studiile selectate în culegerea datorată lui Ioan Lupaș sint urmărite, cu deosebită competență și obiectivitate, etapele dezvoltării istorice a Transilvaniei din „faza prenatală a statului” pînă la „Marea Unire” din 1918. Am reținut, îndeosebi, momentele cruciale ale acestui proces dintre care cel cu rezonanță majoră a fost, fără îndoială, acel al înfăptuirii primei uniri a țărilor române sub sceptrul lui Mihai Viteazul. „În vara anului 1600, după biruștea de la Hotin” — scria Ioan Lupaș — „atinsese Mihai culmea gloriei sale ostășești și a puterii politice. Stăpînea acum trei țări cu populație românească de baștină. Falma și vitejia lui începuse a fi răspîdită cu laude meritate în toate țările Europei creștine... Numele lui a rămas ca o scumpă mostenire și îndrumare luminoasă a destinului românesc... că unirea țărilor Române sub o singură cirmuire este posibilă... Tot ce s-a plănuit și s-a lucrat de la 1601—1918 de o latură și de alta a Carpaților... nu a fost decît o pregătire îndelungă și temeinică pentru dorita ei înfăptuire pe vecie. Iată urmasa perpetuă a stăpînirii lui Mihai! Amintirea acestei stăpîniri a luminat ca un stîlp de foc căile destinului românesc, cutremurînd ca un fior generațiile următoare și determinîndu-le să fie gata de orice jertfă pentru îndeplinirea menirii istorice a neamului românesc.”

Mucenicia țăranilor martiri Horea și Cloșca din 1784, ca și sacrificiul luptătorilor din jurul lui Avram Iancu la 1848 au constituit alte faze ale procesului de neatîrnare a românilor din Transilvania.

Și, în finalul reușitei culegerii autorul consemna cu evidentă însuflețire, referindu-se la aportul cărturarilor la „Marea Unire”: „De la activitatea mănoasă a Școlii istorice — ardelenice... pînă la izbucnirea războiului mondial, contactul frățesc dintre luptătorii cu condeul, de

amîndouă laturile Carpaților, a fost neîntrerupt. Nu s-a produs eveniment literar sau cultural mai de seamă în vreau ținut românesc, fără să-și fi avut repercusiuni firești și în celelalte ținuturi locuite de fiii poporului nostru... Adunarea de la Alba Iulia avea doar să consemneze într-un proces-verbal politic realitatea văzută clar de către toți cei ce osteniseră — de-a lungul veacurilor — pentru luminarea și buna îndrumare culturală a neamului nostru. Asupra tuturor... se răsună cite o rază din gloria zilei de 1 decembrie 1918, în oricare brazdă a ogorului și-ar fi sămănat ei sămînța roditoare de unitate și libertate națională.”

Dr. PAUL CERNOVODEANU

Vulcan, cu articolul *Repertoriul nostru teatral*, publicat tot în 1879. Poetul îl recomandă scriitorilor transilvăneni pe Björnsterne Björnson, ca model de urmat în piesele lor, deși la acea dată dramaturgul norvegian era puțin cunoscut la noi. Eminescu se gîndea însă la întocmirea unui repertoriu teatral care să servească românilor transilvăneni în lupta lor politică.

Ioan Lupaș este și autorul unui studiu fundamental consacrat lui Eminescu, Hegel și influența lui în scrisul lui Bălcescu și Mihai Eminescu, publicat în 1932, în care trimite tot la publicistica poetului. Meritul principal al lui Eminescu con-

Eminescu — militant pentru Unire

Ioan Lupaș consacră un mare număr de studii și articole presei românilor din Imperiul austro-ungar și faptul acesta nu este întâmplător. Instituția susținută cu mari sacrificii de populația românească asuprită, presa aduce o contribuție din cele mai importante în lupta pentru libertate socială și înfăptuirea idealului de unitate națională al poporului nostru.

Cînd prezintă presa românilor de sub stăpînirea austro-ungară, Ioan Lupaș acordă atenția cuvenită și lui Eminescu, pe care îl încadrează între slujitorii ei. Istoricul se ocupă de colaborarea poetului la ziarul „Fedeerațiunea”, de sub conducerea lui Alexandru Roman și Ioan Porușiu, și insistă îndeosebi asupra editorialului *Ecubilibrul* publicat cu pseudonimul Varro în două numere din aprilie-mai 1870. Poetul publică în „Fedeerațiunea”, cum arată editoarea Marina Vlasiu, în foarte bogat aparat critic, încă două articole, *Să facem un congres!* și *În unire e țaria*, care preced editorialul în discuție. Ioan Lupaș demonstrează, pe bună dreptate, că Eminescu, student la acea dată la Uni-

versitatea din Viena, se integrase în lupta pe care o duceau românii de sub stăpînirea austro-ungară împotriva asuprii sociale și naționale. Poetul se situează în articolele sale pe poziția lui Alexandru Roman, întemnițat, atunci, la Vaț, și cerea, ca și acesta „egala îndreptățire” a tuturor popoarelor de sub stăpînirea austro-ungară. Problema fundamentală pe care o pune în discuție Eminescu privea dualismul austro-ungar încheiat în 1867. G. Barițiu, a cărui activitate ziaristică este prezentată de Ioan Lupaș ca „un capitol din istoria ziaristicii românești-ardelene”, arată că prin încheierea pactului dualist se urmărea ca popoarele de peste „riul Leita să fie supuse germanilor, iar cele de dincoace maghiarilor, două popoare domnitoare și opt supuse ascultătoare, două limbi suverane și opt aruncate după ușă”. Eminescu caracteriza dualismul „o ficțiune diplomatică” și cerea românilor de sub stăpînirea austro-ungară să se solidarizeze cu celelalte popoare oprite, în afirmarea drepturilor lor. Poetul prevestea prăbușirea Imperiului austro-ungar care, arăta el, nu avusese „o răscoală militară”, dar se putea „ca timpul să nu fie tocmai departe”. Previțiunea poetului privind prăbușirea imperiului păjuri cu două capete se va implini în 1918.

Editoarea informează pe larg în notele sale asupra trimiterii lui Eminescu în judecată pentru articolul *Ecubilibrul*, fără să arate dacă a fost sau nu condamnat. Explicația stă în faptul că această chestiune nu este nici azi elucidată de istoria noastră literară.

Ioan Lupaș invocă și colaborarea lui Eminescu la „Familia”, revista lui Iosif

stă, așa cum se desprinde și din comentariile lui Ioan Lupaș, în faptul de-a fi dat o privire pătrunzătoare asupra situației sociale și politice a românilor din Imperiul austro-ungar și de-a fi încadrat lupta lor în mișcarea europeană pentru cucerirea de libertăți și independență națională.

D. VATAMANIUC

Forța Unirii

Ca să înțelegem ce înseamnă Unirea,
Ce tainică forță cuprinde în ea,
Ve trebui să scrutăm în istorie,
De cînd ne-am întemeiat
Ca popor, daco-roman,
Pentru că de atunci,

Și mult mai dinainte,
Un singur plai ne-a fost așternutul
Pe care ne-am odihnit truda,
Un singur plai ne-a fost casa
În care ne-am făurit visurile,

Un singur plai sfînt,
Plaiul românesc de Mioriță.

Și noi toți, am fost dintotdeauna
Frați într-o același ideal,

Întru aceeași iubire,
Pentru același pămînt
Care ne adăpostește

Și ne hrănește,
Ne ocrotește
Și ne primește la ceasul de taină.

Frați într-o aceeași iubire
Pentru aceeași preabună mamă,
Patria aceasta sublimă,
România.

VIOREL COZMA

Marele fluviu al istoriei României

Editura „Eminescu” a făcut un mare serviciu culturii românești prin republicarea studiilor lui Ioan Lupaș privitoare la istoria Transilvaniei.

Marele cărturar a aparținut unei generații privilegiate care, pe lângă o cunoaștere aprofundată a trecutului ardelean și românesc în general, a trăit perioada de izbîndă a visului milenar: unirea Transilvaniei cu România. Ioan Lupaș a rămas așadar nu numai una din autoritățile drepturilor istorice ale pămîntului său înrobît pînă în 1918, dar și actor și martor al evenimentelor de atunci, justificîndu-și astfel recunoștința noastră atît ca savant cit și ca luptător. Cu competența specialistului în istoria României, cu recomandarea perfecte cunoașteri a operei savantului din Săliște, dar și cu pietate filială, Marina Vlasiu a făcut cea mai judicioasă selecție din scrierile despre Transilvania ale lui Ioan Lupaș.

Scrișul limpede, atrăgător, informația autentică și amplă care îmbogățește toate categoriile de cititori, notele și comen-

tariile autoarei conferă cărții valoarea unei istorii globale a Transilvaniei din care nici un moment epocal, nici un aspect esențial, nici o personalitate marcantă nu lipsește. De la recapitularea fazelor istorice în evoluția constituțională a Transilvaniei și întemeierea Principatului, pînă la prima ei unire cu Moldova și Țara Românească înfăptuită de Mihai Viteazul, și pînă la Unirea cea Mare din 1918, aflăm în carte mărturii istorice în documente, manuscrise și cărți, bătălii și răscoale memorabile, înfăptuiri culturale pentru întregul popor român, luptători, creatori de literatură și artă, așezăminte, pietrele de vîd pe care românii transilvăneni au străbătut marile fluviu al istoriei României.

O carte de istorie, dar deopotrivă o carte de reflecție și ploasă întoarcere spre trecut, pe drept cuvînt inclusă în „Biblioteca de filosofie a culturii românești”.

VIRGIL CÂNDEA

MANOLE DAN, Giurgiu — Conținutul celor trei plicuri îngăduie o impresie de ansamblu (chiar dacă unele texte, fatal, se repetă: consecință, probabil, a întârzierii răspunsului). S-ar părea, așadar, că scrieți o poezie a cărei evidență insușire este dexteritatea și al cărei evidentă cusur este absența accentului personal. Treceți cu ușurință de la o formulă la alta (și ele sint foarte diferite: Arghezi, Ion Barbu, Minulescu, Păunescu, versuri ștângăresc-suprărealiste etc.), dar fără a încerca să vă precizați fizionomia. Citeva trăsături, adunate de ici-colo, sugerează eventualitatea unui profil poetic de adolescent rebel (în Camera treisprezece, de exemplu, modelul cert, poate că nu și conștient, este Mircea Dinescu) și nu e improbabil ca o viitoare stringere a liniilor acum risipite să se producă — dacă se va produce — tocmai în acest sens. Cit despre „scrisorile de prezentare”, ele amestecă atât de mult adevăruri incontestabile cu deformări pătimăse ce provin dintr-o neascunsă și nediferențiată ranchiună încit e preferabil să fie trecute cu vederea. Vă plingeți de „neînțelegere”, dar oferiți altele dovezi de violență și indelicatete încit un veritabil dialog pe aceste teme devine imposibil.

ALICE MICU, Șimleu Silvaniei — Mircea Cărlărescu este chiar așa cum spuneți, iar Florin Iaru este într-adevăr și un foarte bun comentator de literatură, și eu l-aș dori (mai) prezent și în reviste, nu doar un competent invitat al taberelor de creație. Despre postmodernism vă puteți informa mai pe larg din numărul special consacrat acestei orientări de „Caiete critice”, nr. 1—2/1986. Voi transmite, oricum, sugestia dv. conducerii SLAST-ului. Scrisoarea e mult superioară, ca literatură, „încercării de schiță umoristică”, neașteptat de crispată, forțată în totul — dialoguri, atmosferă, comentarii de autor. Nu e nici o nenorocire, se împlinește.

MARIANA BODOLICĂ, Iași — Versuri, proze, aforisme (intitulate, modest, „Ginduri”): cele cinci plicuri dau imaginea unei activități bogate și multilaterale, s-ar putea zice. „Gindurile” sint însă adeseori banalități curate („Cind un bărbat se uită la o femeie, trebuie să fie ațîțat de presupuneri, nu să aibă certitudinile”), enormități („Recunoștința nu este totuși un sentiment amorf, așa cum susțin unii. Recunoștința este o entitate tot atât de reală ca și benzina, de pildă. Cu recunoștința poți să-ți allmentorezi sufletul ca să-ți continui călătoria prin viață”) sau trudnice încercări de poetizare („Uitarea ar trebui să aibă gust de pepene verde, infulecat cu

poftă. Uitarea sau remușcarea”) Prozele sint plate, inexpressive, rareori zguduite de cite o improprietate mai reușită („Din somnul cel mai dulce telefonul zbiară, aruncindu-mă din pat...”). În sfârșit, versurile: sint mult superioare „gindurilor” și prozelor, unele chiar izbutite, deși nota lor generală este o anumită desuetudine. Mai trimiteți (versuri).

ANDREI LAURENȚIU, Tîrgu Jiu — Plăcinta cu dovleac („un fragment de roman foarte ambițios, foarte absurd, nu știu în ce măsură original, deosebit, împletind umorul, ironia, maliția cu fantasticul, poezia, omenescul și o ușoară cruzime”) este cam răscoaptă — ca să rămînem în domeniu. Excesul de precizări („Ușa de la baie era deschisă

ca Eminescului arată o foarte scăzută auto-exigență).

OCTAVIAN BOGDAN GONGU, București — Aveți dreptate: prelucrarea „la nesfârșit” uneori mai mult strică, iar cele două poeme o dovedesc. Un gust săratamării debutează rău („te bucuri / doar atîta timp / cit te bucuri”), iar în Stare de spirit sint citeva versuri ce rostogolesc întreaga compoziție pe toboganul eșecului („obrazul îmbujorat ca o gămălie de fosfor”, „umbră luminoasă a streășinei / plecată ocrotitor / peste balconul în formă de inimă”).

ADRIAN DĂNĂILĂ, Bacău — Nu e de mirare că vă numărați cu mîndrie versurile — „Da! eu imi număr de fiecare dată versurile (nu voi să mă laud, dar așa se înscrie la nivelul sinapselor mele interneuronale orizontul spațiu-

ce îmbină absurdul cu umorul negru s-ar manifesta mai puțin aluvionar. Elucubrațiile tuberculului Eba, restrinse, concentrate, ar putea interesa, în schimb „fragmentul din roman” rămîne, eventual, să fie considerat cîndva o etapă, cum se spune, depășită.

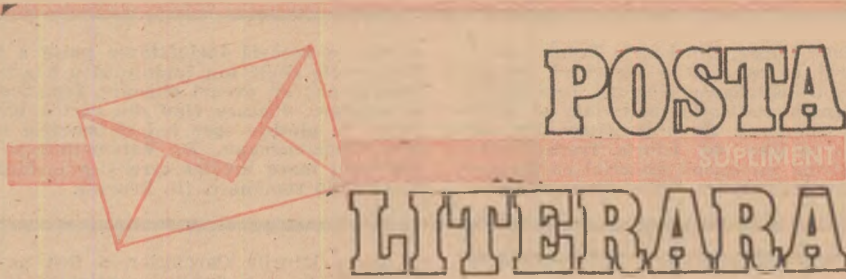
LAURENȚIU DINCOVICI, Baș — Din mărturisirea despre „felul” propus („nu am timp decît pentru felul pe care mi l-am propus: să devin student al Facultății de istorie și să scriu în timpul meu liber. Să scriu mult, bun sau mai puțin bun, dar numai să scriu. Să încredințez toate gîndurile și sentimentele mele numai colii destinate scrisului”) lipsește — oare de ce? — chiar și cea mai vagă aluzie la... citit. De aceea, probabil, credeți că a scrie poezie este totuna cu a „încredința” hîrtiei „toate gîndurile și sentimentele” (chiar toate? !). Profesorul dv. de literatură română v-ar putea lămuri că nu este deloc așa. Versurile trimise constituie o bună dovadă: ele sint construite după tiparul a ceea ce ați citit (sau citiți), iar acest tipar e de calitate proastă.

MIRCEA EMIL GEORGESCU, București — Intenționat umoristic, definițiile din Fals dicționar zoo-logic sint cam sălcii. Citeva exemple: „Muscă — Albina neproductivă. Boxer sub-dezvoltat. Scorpion — Un rac veninos. Un semnatar de anonime. Broască festoasă — Scoică cu picioare despre care nici un proprietar al ei nu poate afla dacă într-adevăr trăiește 300 de ani. Ospătar — N-am zîmbit nici o secundă citindu-le.

LUMINIȚA IUSEIN, București — Ați reînceput să scrieți versuri după „o perioadă îndelungată” de ronunare; poate de aceea aveți atât de multe și de mult de spus, fără a vă mai preocupa de cum spuneți: „Am satisfacții mediocre / Și voluptăți paradoxale, / Și am metafore uzate / Sonore și coaxiale. // Am senzualități banale / Și o obsesie abstractizantă, / Și vreau puterea unei resemnări loiale / În dragostea ce-mi este ignorată”. Ce e drept, de metafore „coaxiale” n-am mai auzit pînă acum.

ELENA ANTI, Roman — Aveți, încă, anumite dificultăți cu scrisul („Poporul țării / Din munți pînă la mare”, „Bunicu nea lăsat s-avem / Ce alții l-au lăsat”; „care nea arătat drumu de unde venim” etc., etc.); ar fi preferabil să le biruiți pe acestea mai întîi și pe urmă să vă apucați de făcut versuri.

Rubrică realizată de
MIRCEA IORGULESCU

lăstînd curentul parsiv să se strecoare pe gemulețul crăpat în toată casa, odată cu foșnetul mîncinos al frunzelor din copăceii plantați în fața blocului”) și un gust prea dulceag („dulceața somnului profund”) o fac indigestă. Judecînd după acest fragment, romanul pare a fi doar „foarte ambițios”.

PETER PAUL, București — Versuri crispatе, seci, cu totul neconcludente.

DRAGAN ȘICAIU — Birlad — Cu acțiunea lui exotică și atât de cosmopolita galerie de personaje, mini-romanul polițist Alergînd pare o... traducere: cu alte cuvînt, s-ar părea că aveți pentru acest fel de literatură (care nu e, totuși, decît rareori... literatură!) o anumită înzestrare. Dar sint atîtea șabloane, atîtea previzibilități, atîtea simplificări (e vina „genului”, nu a dv.) încit aprecierea pur literară devine inutilă.

PETRE DACIAN, Roman — Foarte stilizate, exercițiile dv. poetice sint mai reușite cînd nu apelați la teme și motive cultural-literare, ce sporesc aspectul de prețiozitate sterilă. A anu-

lui), uneori ajung de la 100 versuri la numai 20 sau de la 20 la 100, ciudat ar fi să nu o faceți. Oricum, felul dv. de a scrie vă asigură un frumos randament: „Pe un cîmp inverzit / Șade El lingă un tel / Cu un dor nemărginit / Gîndu-i zboară printre zei”. Așa începe „poemul de dragoste El și Ea”, din care mai citez: „El visător cum părea / Și cuprins de despărțire / Se lipește ușor de Ea / Desprinzîndu-l pîrul subțire. // Ea puțin se dă în spate / Mîna l-o pune pe umărul sting / El continuă mai departe / Ochii limpezi încep să-i plîngă”. Puteți, cum bine ziceți, să continuați mai departe. Ținînd seama de specificul compozițiilor dv., nu cred că aveți într-adevăr nevoie de date bibliografice pentru a duce la capăt „poemul dramatic” dedicat lui Friedrich Halm (1806—1871, autor de nuvele și de lucrări dramatice — Fiul pustului, Gladiatorul din Ravenna etc. — discursive și retorice). Alțeva, cu totul altceva, v-ar trebui.

ILIE HOZA, Maleru, Bistrița-Năsăud — Textele dv. ar cîștiga mult dacă evidenta disponibilitate pentru desfășurări

70 de ani de la făurirea statului național unitar român

Neîntrerupta continuitate

(Urmare din pag. 1)

tule dreptul și legea românească, obiceiurile și rînduielele juridice care, aceleași la toți romanii, au topit în normele de prescripțiile lor nestemate de înțelepciune și experiență de viață moștenite din veac de la înaintașii „dătători de legi și datini”.

Acel „Ius Valachicum” care, așa cum remarca poetul, „necris niciodată, era atât de viu în conștiința poporului, atât de necontestat de nimeni, încit nici unul din vechii noștri Domni n-au găsit de cuviință să-l codifice”, a constituit un sistem de drept etnic comun tuturor românilor, ce acoperea prin întinderea sa dimensiunile anticului rogat al marelui Burebista. Așa se face că îl găsim răspîndit nu numai pe teritoriul statelor românești de după întemeiere, ci și în Sudul Poloniei (unde, după unele estimări ar fi existat circa 500 de așezări rînduite după „dreptul valahilor”), în Moravia, Croația sau Dalmația, în Sudul Dunării.

Unității naturale și juridice i se adăuga o altă dimensiune deosebit de importantă: cea lingvistică. „Organografic vorbind — afirmă Eminescu — limba era aceeași, numai termenii, materialul de vorbe diferea pe ici pe colo. O unitate atât de pronunțată a limbei dovedește, însă o unitate de origine etnică”.

O asemenea dezvoltare unitară a poporului român din cele mai vechi timpuri, bazată pe unitatea procesului de etnogenează, a făcut ca atunci cînd cotropitorii străini au ajuns în ținuturile sale să găsească aici formațiuni politice și socio-economice viguroase, instituții și norme de drept proprii, cu o înaltă autoritate și deplin respect, o bogată viață materială și spirituală.

Un asemenea stadiu înalt de evoluție a permis românilor

să-și păstreze neîntinate limba și portul, rînduielele și legea strămoșească, datinile și obiceiurile, făcînd din forța dreptului și superioritatea civilizației sale o armă de neînving în fața năvăliților. Este, de altfel, adevărul confirmat de întreaga noastră istorie și exprimat atât de frumos de Luceaful spiritualității românești: „Dar țaria unui popor mic a stat totdeauna în drept... De aceea oricît de slab ar fi dreptul, lipsit de arme și de putere, el e tot mai tare decît nedreptatea, tot mai tare decît neadevărul”.

Rezistența și perenitatea românilor pe pămîntul strămoșesc prin puterea dreptului atribuit de istorie și încrederea neștrămutată în misiunea lor în lume și peste veacuri constituie, din perspectiva faptelor probate pe deplin, o realitate de necontestat, de-a lungul secolelor.

În diferitele sale articole, prin numeroase date și observații istorice, Mihai Eminescu a relevat cu pregnanță asemenea axiome ale trecutului nostru, cu referiri concrete la situația specifică a țărilor românești, năpăstuite să trăiască sub diferite imperii străine. Referindu-se la problemele particulare ale Transilvaniei poetul afirmă cu țaria unor argumente supreme că la venirea ungarilor românii ajunseseră la un asemenea nivel de dezvoltare etnică, economică și social-politică ce le-a permis mult timp să-și păstreze o veritabilă autonomie în ciuda dominației tot mai apăsătoare a străinilor.

„Încă din suta a treisprezecea — se afirmă în paginile „Timpului” sub pana Ilustrului său redactor — poporul românesc avea ținuturile lui proprii, legea lui proprie — antiaman et aprobatam legem — principiul propriu, autoritățile proprii electivе, fără nici un amestec din partea coroanei ungurești”.

Iar o asemenea situație se explică în primul rînd prin permanența, neîntrerupta dezvoltare unitară a întregului popor românesc. Chiar dacă, în pofida greutăților istoriei, românii au trebuit să viețuiască în mai multe state sau provincii, ei nu au încetat nici un moment, grație unor legături mult mai puternice decît dorința de cotropire și lăcomia fără de saț a altora, să se dezvolte și afirme unitar, urmîrînd necontenit un singur țel: unirea deplină și definitivă în matca comună a neamului.

Este cazul cel mai elocvent al românilor transilvăneni care secole de-a rîndul au înfruntat și zădărnicit încercările de deznaționalizare, de înstrăinare spirituală și pierdere a trăsăturilor lor inconfundabile. Abordînd o serie de probleme ale situației Transilvaniei la începutul evului mediu, marele poet ajunge la concluzia că: „Pînă la sfîrșitul sutei a XV-a Români sunt în Ardeal și Țara

ungurească unul din elementele cele mai considerabile în viața politică. Trînd sub voievozii proprii și sub legile lor proprii, fără amestec din partea Ungariei, ziditori și apărători de cetăți, pururea buni ostași, epoca de aur din țările noastre începută de Mircea și încheind cu Ștefan cel Mare, e o epocă de aur și dincolo”.

Păstrarea identității naționale și continuitatea poporului românesc în spațiul său etnogeografic originar își are rădăcinile adînci în faptele unui neam creator, cu o puternică vocație pașnică, a construcției durabile menite să rămîie, a înțelegerii și cooperării.

Este puterea destinului făurit cu propriile forțe și gînduri, singurul capabil să-ți ofere legitimitate și demnitate în fața istoriei. Căci, scrie Mihai Eminescu, românii „...cucerind palmă cu palmă pămîntul de sub puterile naturii... cu munca și-au păstrat pămîntul strămoșesc și [...] cu munca-l vor ține”.

Dar în permanență receptiv la evenimentele și ideile timpului, marele poet și publicist

și-a pus cu vigoare pînă în apărarea drepturilor sacre ale românilor din colțurile pămîntului românesc aflate în afara granițelor țării. Semnificative sint în acest sens luările sale de poziție față de situația românilor transilvăneni în fața măsurilor opresive luate de autoritățile ungurești — precum introducerea, de către ministrul Trefort, a limbii maghiare în școlile rurale, noii (atunci) legi electorale care excludea de la viața politică cea mai importantă parte a populației transilvane etc. — sau a teoriilor care le negau sau contestau vechimea în vatra strămoșească a Transilvaniei.

„Ce curioasă idee va fi avînd maghiarii despre natura oamenilor și a lucrurilor — afirmă poetul național — cînd încearcă a face într-o zi ceea ce o serie de ani n-au putut face? Ce copilărie e din partea lor de a-și închipui că națiunile pier de pe o zi pe alta”.

Dar dincolo de părerile subiective, dincolo de încercările zadarnice și conjuncturile de un fel sau altul rămîne biruitor dreptul fiecărui popor la afirmare liberă și demnă, la dezrobire și stabilirea propriului destin. Vizionar, ca un adevărat poeta vates, și patriot, cunoscînd ca nimeni altul durerea și împlinirile, năzuințele și idealurile poporului care l-a plămădit din străluciri de geniu, Eminescu releva o realitate fundamentală a vremii, care își aștepta doplina recunoaștere și afirmare: „Azi limba este una [...] azi datina e una, rassa e una și etnologic e unul și același popor care nu mai doarme somnul pămîntului și al veacurilor”.

Iar acest imperativ istoric zămislit în lucrarea neîncetată a veacurilor avea să se împlinească în 1918, cînd rînd pe rînd, provinciile țării, înstrăinate țării, se strîngeau, prin propria voință, în jurul Patriei Mame, în frunte cu Transilvania — leagănul poporului românesc.

La Alba Iulia

La Alba Iulia e sărbătoare
De cînd începe ora erei noastre.
Venii cu mine-n vremuri suitoare
Ca să vedeți istoria în castre.

Aici e monumentul celor care
Purtat-au nume: Horea și Crișan
Și Cloșca ce-au luptat pentru onoare,
Zdrobiți de nobilimea fără neam.

La Alba Iulia e sărbătoare
Pe care-o poartă-n inimă norodul.
Venii cu mine-a șaptezecia oară
Să-i simțiți pulsul, vocea și izvodul.

GHEORGHE ANDREI

TEZELE PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Prefața la celebra *Istorie a literaturii*, a lui G. Călinescu cuprinde, către sfârșitul ei, acele faimoase rânduri, de o vibrație unică în felul lor, despre eternii păzitori ai solului nostru care sînt creatori capitali în literatura română din diverse perioade ale acesteia și originari din diferite colțuri ale patriei. Fraza călinesciană este grea de sensuri căci, pe de o parte, vorbește despre o anume preponderență a valorilor spirituale între toate cele, atît de multe și deosebite între ele care au caracterizat în timp acest popor, pe de alta reliefează rodnicia fiecărui colț de țară în opere de artă fundamentale, plămădite de creatori de prim rang.

Actul de o cardinală însemnătate de la 1 Decembrie 1918 a fost descătusător de energii și în planul revelației la o amploare, profunzime, intensitate a manifestărilor necunoscute pînă atunci a posibilităților neamului. Se poate spune că, un gînd secular odată împlinit, s-a produs o mai decisivă întoarcere a gîndului ființei naționale spre creație culturală. Odată îndeplinită sarcina nobilă de a sluji cu arma sau cu condeiul, în funcție de caz, săvîrșirea unității naționale, menire de care scriitorii români s-au achitat la înălțimea cuvenită, cu toții își îndreaptă stăruirile spre plămădirea de opere hărăzite a rămîne, cum se spune, în primul raft al bibliotecii.

În 1927 apare primul volum de versuri, *Cuvinte potrivite*, al lui Tudor Arghezi. Desigur, numele poetului (și al gazetarului) era notoriu încă din perioada premergătoare Unirii, dar pare oarecum simbolic în ordinea de idei urmărită aici că ieșirea sa în scenă la nivel editorial se produce după aceea. Este perioada în care în poezie sînt mai mulți care pot fi — și au fost declarați de critici sau simplii cititori — drept „cel mai mare” de după Eminescu. Această imposibilitate de a decide ferm, dacă se poate spune astfel, care este poetul cel mai de seamă din epoca interbelică este, ea însăși, interpretată corect, o expresie a fertilității literare nemaiîntîlnite, indicul cel mai sigur al maturității unei literaturi. Se poate vorbi despre o anume lipsă de siguranță benefică în a detecta un virf absolut. Existența mai multor scriitori care au dreptul la o atare încoronare arată cel mai evident că nu este vorba de manifestări literare, fie cit de strălucite, ci de o literatură — funcționind ca un organism complet, cu toate atributele și sistemul de corespondențe interioare — în cuprinsul căreia individualitățile marcante se ridică pe un sol de un dinamism și o policromie îmbucurătoare.

În 1867 Maiorescu, cu exces de exigență (dar avînd la bază obiective formative) declară că nu se poate face o antologie din poezia românească de pînă atunci.

Pînă în acel moment se puteau semnala cîțiva poeți ređutabili, despre care ar fi fost însă prea mult a afirma că sînt creatori ai unei opere lirice rezistente în ansamblul ei. În etapa imediat următoare literatura română își va afla Poetul național, inegalabil ca toți deschișătorii esențiali de drum. În jurul său mai sînt cîțiva lirici viabili pe porțiuni, care merită a fi recuperați de o percepție critică largă, înțelegătoare a adevărului că nu trebuie să căutăm neapărat modul nostru de a concepe poezia și expresia poetică, ci să detectăm, dincolo de aparențele înșelător-invechite ale textului, modernitatea sa de fond.

Dealtfel în 1918 își încheie cariera literară (și viața), Coșbuc, Delavrancea și, un an mai tîrziu, Vlahuță. Ieș din arenă oameni care reprezentaseră un pluton secund, ieșit în succesiunea directă a marilor clasici. O altă serie, mai tînără, de abia de acum își dă măsura. Dar să ne

lurități de substanță a unei literaturi: nu este ocolit nimic din ceea ce a aparținut Maestrului, fără ca el însă să fie pastîșat, ci dintr-o acut resimțită organică necesitate a structurilor artistice de anvergură de a „prinde” o problematică fundamentală. Asimilarea lui Eminescu și despărțirea concomitentă de el este o probă a ieșirii definitive dintr-o vîrstă a literaturii și intrare în alta, mai bine zis a asumării nivelului reclamat de etapa atunci actuală.

Tot timpul se pune problema, în perioada de pînă la 1939, a absenței romanului în literatura noastră, deși existau cîteva romane remarcabile. „Genul” însuși începe să își ocupe locul distinct prin afirmarea unei pleiade de scriitori care îl reprezintă prin specializarea fiecăruia în cultivarea lui, după 1918. Poate nicăieri nu se poate stabili o legătură mai directă, mai strînsă între realizarea unității naționale și anvergura manifestărilor

sînt convins, „punctul pe i” în ceea ce privește o dimensiune de fond a romanului românesc, interbelic una care explică vigoarea lui prin diversitate. Scriitorii se completează între ei și în felul acesta oferă o imagine cit mai cuprinzătoare a societății. Pe de altă parte, se completează între ei prin modalități artistice particulare unușa sau altuia. Deci dacă în această perioadă Rebreanu trece, ca să reiau o formulare critică celebră, de la compoziții izolate la o pînă coplesitoare prin dimensiuni, în aceeași vreme Sadeanu intră în etapa maturității sale artistice. E exagerată poate afirmația că marile povestitor de abia în anii de după primul război mondial devine el însuși, oricum însă acum își dă el la iveală capodoperele. Și tot așa cum în poezie, alături de valorile mai devreme semnalate, sînt altele altele fără de care un istoric literar competent nu își poate concepe sinteza, la fel se întîmplă și în roman unde, alături de pilonii esențiali trebuie să cităm și pe atît de gustații în epocă (și nu neapărat pe nedrept!) Ionel Teodorescu ori Cezaar Petrescu. O perioadă cînd, alături de o mare creatoare precum Hortensia Papadat-Bengescu își află un distinct loc și G. Ibrăileanu, Anton Holban, Mircea Eliade, Constantin Stere, Damian Stănoiu, Carol Ardeleanu.

Despre marii poeți amintim, dar și despre Al. Philippide, Adrian Maniu, Vasile Voiculescu, Ion Vinea, Camil Baltazar, etc., etc. scrie o critică de acum specializată în comentariul curent. Momentul suprasaturat în opere de valoare reclamat o atenție încordată continuu a criticilor. Nu întîmplător, Eugen Lovinescu, marele încurajator al spiritului modern în literatură, el însuși un exemplar scriitor-patriot în anii războiului, își relevă remarcabilele posibilități după Unire. Capacitatea sa de a recepta și diagnostica în specificitatea intrinsecă direcțiile noi în literatură și „nucleul” originalității reprezentanților ei de marcă, unită cu notoria eleganță stilistică este completată de capacitatea analitică și finețea disocierilor lui G. Ibrăileanu. Lor le va urma pleiada comentatorilor „la zi” care ei înșiși se adaugă atît de armonios unul altuia. Acribiei și ironiei lui Șerban Cioculescu îi „corespund” vortutele grațioase ale comentariilor lui Vi. Streinu; percutanțele și probele comentarii ale lui Pompiliu Constantinescu își află o contrapondere în delicatețea barocă a discursului critic al lui Perpessichiu. Este și etapa în care apar pentru prima dată sintezele de istorie literară globală.

VICTOR ATANASIU

LITERATURA ROMÂNĂ

o strălucită literatură europeană (I)

întoarcem la o problemă enunțată mai devreme: care este deci, cel mai mare poet român de după Eminescu? El poate fi și Arghezi și Blaga, pentru foarte mulți este Bacovia, (și poate că aceștia din urmă au dreptate) pentru alții, iarăși mai puțini, e I. Barbu. În orice caz, în perioada interbelică se produce decisa despărțire de Eminescu în urma studierii temeinice a marelui poet și a „atacării” acelorasi filoaane esențiale ale inspirației. Să mă explic: Macedonski, Coșbuc, Goga, cu toții poeți importanți, sînt originali în primul rînd grație faptului că se ocupă de alte domenii, de alte „felii” ale unui nesfîrșit (teoretic) cosmos liric. Dimpotrivă, Arghezi se cufundă în densul lichid al proiecțiilor filosofice vaste; Blaga este obsedat de o lirică de necurmate interogații existențiale: Bacovia, la rîndul său, are (ca și Eminescu) aceleași „adulmecări” sfîșietoare, aceeași presimțire șuierător-tragică a destrămării, a ireparabilei fluidizări a ființei. Cu toții, deci, se apleacă asupra unor coordonate prin excelență caracteristice universului eminescian, fiecare însă asumîndu-și-l „pe cont propriu”. Este acesta, se înțelege, un serios indiciu al unei ma-

literare. Unirea cu Țara, Unirea Țării cu sine a permis și organismului literar să respire în toată amploarea, iar o dreaptă consecință în această ordine de idei (se înțelege, nu una mecanicistă) este tocmai cultivarea epicii, și ea, de amploare. Hotărcele strîmte odată depășite, apare și posibilitatea largă — resimțită de scriitorii ca o nevoie lăuntrică — a reflectării panoramice a existenței. Romanul românesc interbelic se naște în fond și din această necesitate și are la baza apariției sale și această explicație, de natură istorică. Iarăși simbolic se poate interpreta faptul că piatra de hotar, opera prin care „demarcează” romanul românesc modern Ion de Liviu Rebreanu, aparține unui transilvănean, dar are o problematică de o valabilitate acută pentru tot teritoriul românesc. *Pădurea spinzuraților și Ultima noapte...* ale lui Camil Petrescu sînt cărți care se completează oarecum tematic. Una prezintă o conștiință transilvăneană în timpul războiului, cealaltă este a ofițerului din armata română care trebuie să pună pe primul plan menirea sa de luptător pentru o cauză de o esențială însemnătate. Și marcînd această idee, a nuanțelor completării, am pus,

În preajma anului 1848, se poate vorbi despre prezența pregnantă a aspectelor sociale și politice în operele de artă ale pictorilor români. Sprijinind idealurile de libertate și unitate națională, alături de cele de dreptate socială, cei trei pictori de la 1848, Rosenthal, Negulescu și Iscovescu, creează pentru prima dată în istoria artei românești, *picturi cu mesaj politic* adresat în primul rînd poporului. Celebrele „*România revoluționară*” (portret de femeie în costum național) și „*România rupîndu-și cătușele pe Cîmpia Libertății*” (executat ulterior evenimentelor, în anul 1850, în timpul exilului la Paris) sînt însă importante și pentru alt motiv: aici este afirmată, alături de mesajul social, *ideea unității naționale*. Însăși formularea (neoficială la acea dată din punct de vedere politic) de „*România*” este o anticipare a marelui act al Unirii, care avea să se petreacă în 1859 cînd, cele două provincii se vor uni într-un stat de sine stătător cu acest nume, dar ea reflectă intrarea deja în conștiința poporului și punerea în circulație a unei denumiri care dovedea că, în popor, unitatea era deja o realitate. Și ar mai fi un aspect interesant de subliniat. Ideea unității naționale s-a afirmat și în Proclamația de la Islaz, dar pictorul Rosenthal a ales, cu un deosebit simț politic, ca loc, ca spațiu de desfășurare a alegoriei „*România rupîndu-și lanțurile*” tocmai Cîmpia Libertății, adică acolo unde, în 1848, transilvănenii au rostit acel turlburător crez: „*Noi vrem să ne unim cu țara!*”, subliniind astfel ideea libertății care trebuie să vină pentru țara de dincolo

de Carpați pe care nu o numește Transilvania, ci tot România, trimișînd cu gîndul la o *unitate deplină de neam, limbă și conștiință*, care avea să se desăvîrșescă la 1 Decembrie 1918. În anii ce au urmat mișcării revoluționare de la 1848, la Iași și București activitatea pictorilor capătă un pronunțat caracter militant. Sub îndrumarea și indemnurile unor cărturari luminați cum ar fi Asachi, Heliade-Rădulescu, Bălcescu, Kogălniceanu, artiștii renunță la o activitate exclusiv mondenă, la comenzi pe gustul comanditarilor cu bani, îndreptîndu-și atenția și concentrîndu-și eforturile în scopul creării unor Galerii

care își avea pandantul în compoziția de factură romantică, elaborată cu migală dar și cu respirație amplă, de frescă, „*Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia*”. Firește, acum, ne oprim asupra celor mai semnificative creații ale epocii, dar nu trebuie uitat că, în anul Unirii, precum și în perioada premergătoare, un nou gen artistic și-a făcut simțită prezența în atmosfera culturală a celor două mari orașe ale viitoarei României — Iașul și Bucureștiul, și anume, este vorba de grafică, ce, prin dezvoltarea sectorului tipografic, putea să lanseze, în masă, creații într-un tiraj de pînă la cîteva mii de exempla-

în București, se desfășoară concursul pentru postul de profesor la catedra de modelaj a Facultății de Belle-Arte (de pe atunci). Tema de concurs a fost un proiect pentru un „*Monument al Unirii*” ce trebuia să fie ridicat în Capitală. Concursul a fost cîștigat de către sculptorul *Dimitrie Paclurea*. Iată, deci, că, în perioada premergătoare declanșării primei conflagrații mondiale, în cercurile artistice de la noi se pune problema nu doar a evocării prin lucrări de atelier sau de muzeu, ci prin lucrări monumentale, de for publică și, mai mult, din documentele vremii, din corespondențele artiștilor

atunci numele de „*Sala Unirii*”, cînd cei 1 228 delegați trimiși de întreaga suflare românească din Transilvania au dopus „credinționalele” în cadrul ședinței Consiliului Național Central Român. Deci la Alba Iulia, unde intrase victorios Mihai Viteazul, unde Unirea devenise o realitate și unde istoria, deloc întîmplător, avea să decidă să o nemurească, unde totul vorbește de unire și unde Nicolae Iorga, în 1929, avea să așeze pe frontonul de vest al marelui Săli, spusa cioplită în piatră: „*În anul 1918, la 1 decembrie, în acest loc, s-a proclamat Unirea întregii Transilvanii cu Daco-România prin votul unanim și irevocabil al poporului, în mod solemn, a cărei amintire să fie eternă*”.

De atunci incoace, arta plastică românească nu a conțenit să se refere la aceste mari momente ale istoriei țării: 1600, 1859, 1918, dar, mai mult ca niciodată, creația plastică contemporană și-a făcut un titlu de mîndrie, și din nou, de datorie față de înaintași de a le evoca lupta, viața, gîndurile și faptele în imagini. Elaborate în toate genurile artei, compozițiile inspirate de idealul unirii, de lupta pentru unitate națională și realizarea ei, oferă astăzi privitorului, de la eieul de școală la matur, una dintre cele mai ample și mai complexe colecții de artă modernă care, istorică prin subiect și militantă prin atitudine, emoționează și înalță sufletește, convinge și găsește acele corzi ale sensibilității umane care fac să vibreze inimile și conștiințele acum, ca și atunci, în clocotul evenimentelor.

SIMONA BOARIU

Ideea de unitate națională în plastică

naționale în care publicul de toate categoriile să găsească *dovezi ale unității naționale*, pilde ale unor biografii exemplare de domnitori viteji sau luptători patrioți care și-au pus viața în slujba cuceririi și apărării independentei naționale, apărării ființei românești. Alături de artiștii plastici, poeții și scriitorii au contribuit la crearea unei puternice conștiințe naționale, mobilizîndu-l pe oameni la lupta ce se desfășura pe plan politic pentru realizarea Unirii. În 1859, într-un moment de puternic entuziasm, marele pictor român Theodor Aman, realizează un fel de „reportaj” cu marca sa compoziție „*Hora Unirii la Craiova*”,

re. Este vorba de desene litografiate și gravuri în metal care militau prin subiect (alegorii, personificări ale României, peisaje, oameni în port popular, chipuri de eroi al neamului) sau prin textul tipărit (cîntecele populare, versuri dedicate de poeți patriei, refrene ușor de memorat care toate îndemneau la înfrățire), pentru Unire.

Mai rămînea să se realizeze Unirea Transilvaniei cu Patria și faptul chema din nou conștiința artiștilor să la parte activă. Multe ar fi de spus și de evocat, dar, iată, unul poate mai puțin cunoscut de către cei de azi, dar revelator. În anul 1908, deci cu un deceniu înainte evenimentului Marii Uniri,

sau din diferitele lor inițiative, reiese că aceștia priveau problema ridicării unor statui și compoziții monumentale intru cîștigarea Unirii sau în sprijinul idealului depliniei unității naționale, ca pe o datorie de onoare, ca pe o problemă de conștiință față de țară și neam, astfel că acest concurs, a fost unul dintre multele gesturi de omagiere și implicare totodată a creatorilor în evenimentele de importanță majoră pentru patrie.

Marea Unire, adică rostirea a celui fierbinte vis de întregire a neamului prin revenirea Transilvaniei la trupul firese al țării, la vechea mîtcă a Daco-României, s-a petrecut la Alba Iulia, în sala ce avea să poarte de

